Zottegem – Faliestraat

juli 2019

F. De Kreyger, S. Genbrugge & A. De Logi

DL&H-archeologienota

De Logi & Hoorne
ARCHEOLOGIE

Colofon

Project
Zottegem Faliestraat

Uitvoerder:
De Logi & Hoorne bvba
Canadezenlaan 1A
9991 Adegem
BTW BE 0845.028.465 RPR Gent
www.dl-h.be

Auteurs:
Frederik De Kreyger
Sebastiaan Genbrugge
Adelheid De Logi

DL&H Archeologienota
© 2019 – De Logi & Hoorne bvba

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van De Logi & Hoorne bvba

Inhoud

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN 5

Abstract 5

Hoofdstuk 1: bureauonderzoek 5
1. Beschrijvend gedeelte 5
1.1. Administratieve gegevens 5
1.2. Onderzoekskader 7
1.2.1. Geplande werken en bodemingrepen 7
1.2.2. Criteria voor opmaken archeologienota 7
1.3. Onderzoeksopdracht 7
1.3.1. Vraagstelling 7
1.3.2. Randvoorwaarden 7
1.4. Onderzoeksstrategie en -methode 13

2. Assessmentrapport 15
2.1. Methoden, technieken en criteria 15
2.2. Assessment van het onderzochte gebied 15
2.2.1. Landschappelijke ligging 15
2.2.1.1. Ligging 15
2.2.1.2. Geologie 15
2.2.1.3. Aardkunde 17
2.2.1.4. Topografie 17
2.2.1.5. Bodemgebruik 17
2.2.1.6. Synthese 19
2.2.2. Archeologische voorkennis en historisch kader 20
2.2.2.1. Historisch kader 20
2.2.2.2. Archeologische voorkennis 20
2.2.3. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied 27
2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed 27
2.2.5. Synthese 30
2.2.6. Afweging noodzaak en motivering verder onderzoek 30
2.2.7. Samenvatting onderzoek 33

Hoofdstuk 2: Bibliografie en bijlagen 35
1. Bibliografie 35

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN 37
1. Gemotiveerd advies voor het al dan niet moeten nemen van maatregelen 37
1.1. Volledigheid uitgevoerde onderzoek 37
1.2. Afwezigheid van een archeologische site 37
1.3. Impactbepaling 37
1.4. Waardering van de archeologische site 37
1.5. Bepaling van de maatregelen 37
1.6. Randvoorwaarden 38

2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek zonder en met ingreep in de bodem 39
2.1. Administratieve gegevens 39
2.2. Vraagstelling en onderzoeksdoelen in uitgesteld traject 39
2.3. Onderzoeksstrategie en -methode 39
2.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek 39
2.3.1.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen 39
2.3.1.2. Onderzoeksstrategie en -methode 40
2.3.1.3. Onderzoekstechnieken 40
2.3.1.4. Voorziene afwijkingen t.a.v. de Code van Goede Praktijk 41
2.3.2. Verkennend archeologisch booronderzoek 41
2.3.2.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen 41
2.3.2.2. Onderzoeksstrategie en -methode 41
2.3.2.3. Onderzoekstechnieken 41
2.3.2.4. Voorziene afwijkingen t.a.v. de Code van Goede Praktijk 41
2.3.3. Waarderend archeologisch booronderzoek 42
2.3.3.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen 42
2.3.3.2. Onderzoeksstrategie en –methode 42
2.3.3.3. Onderzoekstechnieken 42
2.3.3.4. Voorziene afwijkingen t.a.v. de Code van Goede Praktijk 42
2.3.4. Proefsleuvenonderzoek 42
2.3.4.1. Motivering 42
2.3.4.2. Vraagstelling 43
2.3.4.3. Criteria 43
2.3.4.4. Onderzoekstechnieken 44
2.3.4.5. Voorziene afwijkingen t.a.v. de Code van Goede Praktijk 45

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN

Abstract

Aan de Faliestraat in Zottegem (Sint-Maria-Oudenhove) wenst de initiatiefnemer op een terrein van 2930m² een bestaand gebouw te slopen en een nieuw leefgroepsgebouw te bouwen. Deze werken kunnen een verstoring en vernietiging van een mogelijk archeologisch bodemarchief met zich mee brengen. De voorgaande studie van de beschikbare geografische gegevens, historische kaarten, luchtfoto's, toponiemen en archeologische vindplaatsen wijzen op een behoorlijk archeologisch potentieel. Bijgevolg wordt verder archeologisch onderzoek in uitgesteld traject voor een deel van het terrein geadviseerd in de vorm van een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Projectcode proefsleuven:	2019G72
Sitecode:	ZAF-KAN-18
Nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan:	Niet van toepassing
Erkende archeoloog:	De Logi & Hoorne bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00052
Locatie projectgebied:	Projectgebied in Zottegem (Sint-Maria-Oudenhove), omsloten door de Faliestraat, het Wantenplein en de Lilarestraat.
Bounding box (Lambert 72):	punt 1: min. X: 109704,36; max. Y: 169306,89 punt 2: max. X: 109789,10; min. Y: 169228,38
Kadaster:	Zottegem, Afdeling 6 (Erwetegem), Sectie D: 300F
Oppervlakte plangebied:	2930m²
Oppervlakte percelen:	3555m²
Termijn bureauonderzoek:	9 juli t.e.m. 12 juli 2019
Betrokken actoren en specialisten:	Frederik De Kreyger (erkend archeoloog, veldwerkleider); Sebastiaan Genbrugge (assistent-aardkundige); Adelheid De Logi (redactie, bedrijfsleider)
Wetenschappelijke advisering:	niet van toepassing
Kadasterkaart:	figuur 1
Topografische kaart:	figuur 2

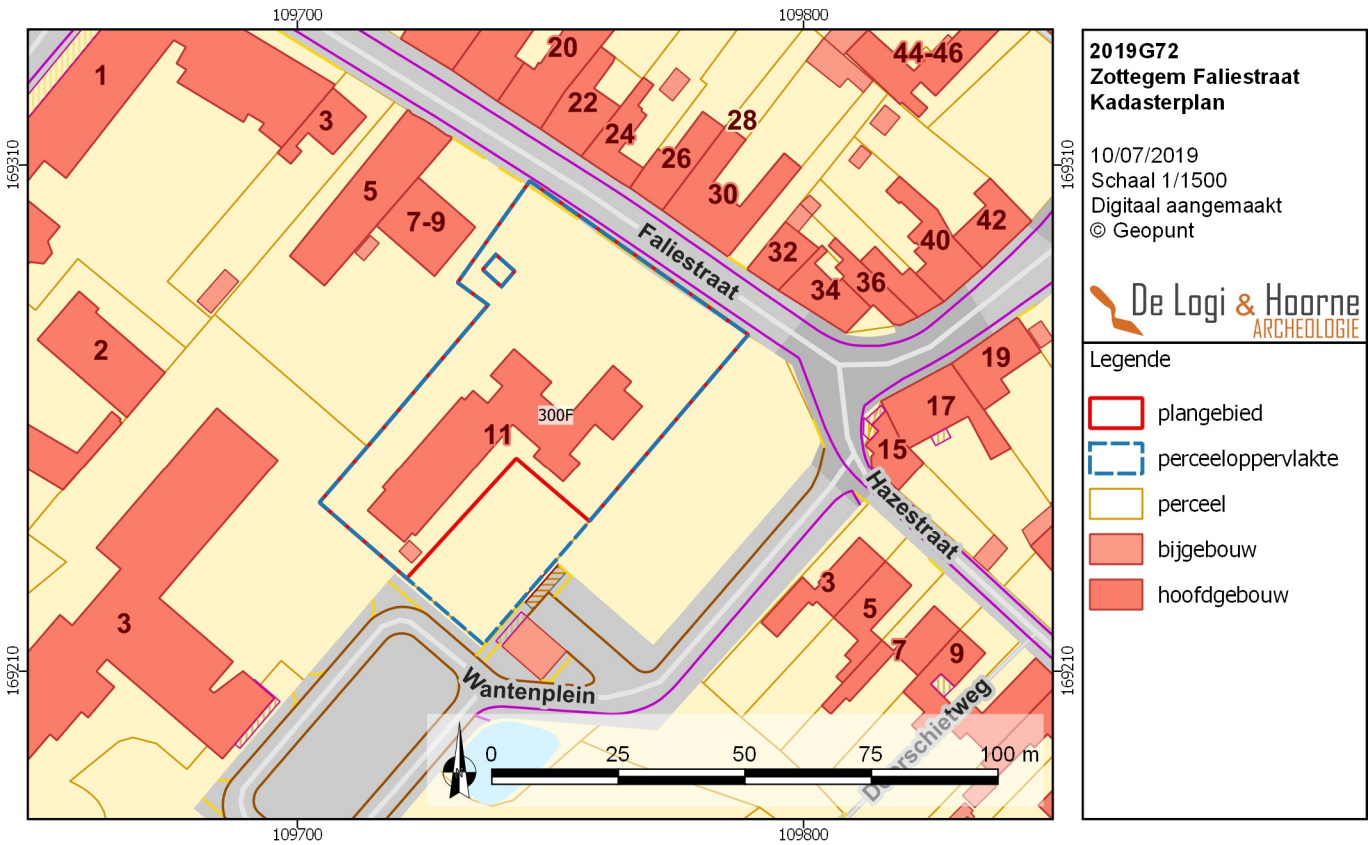

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

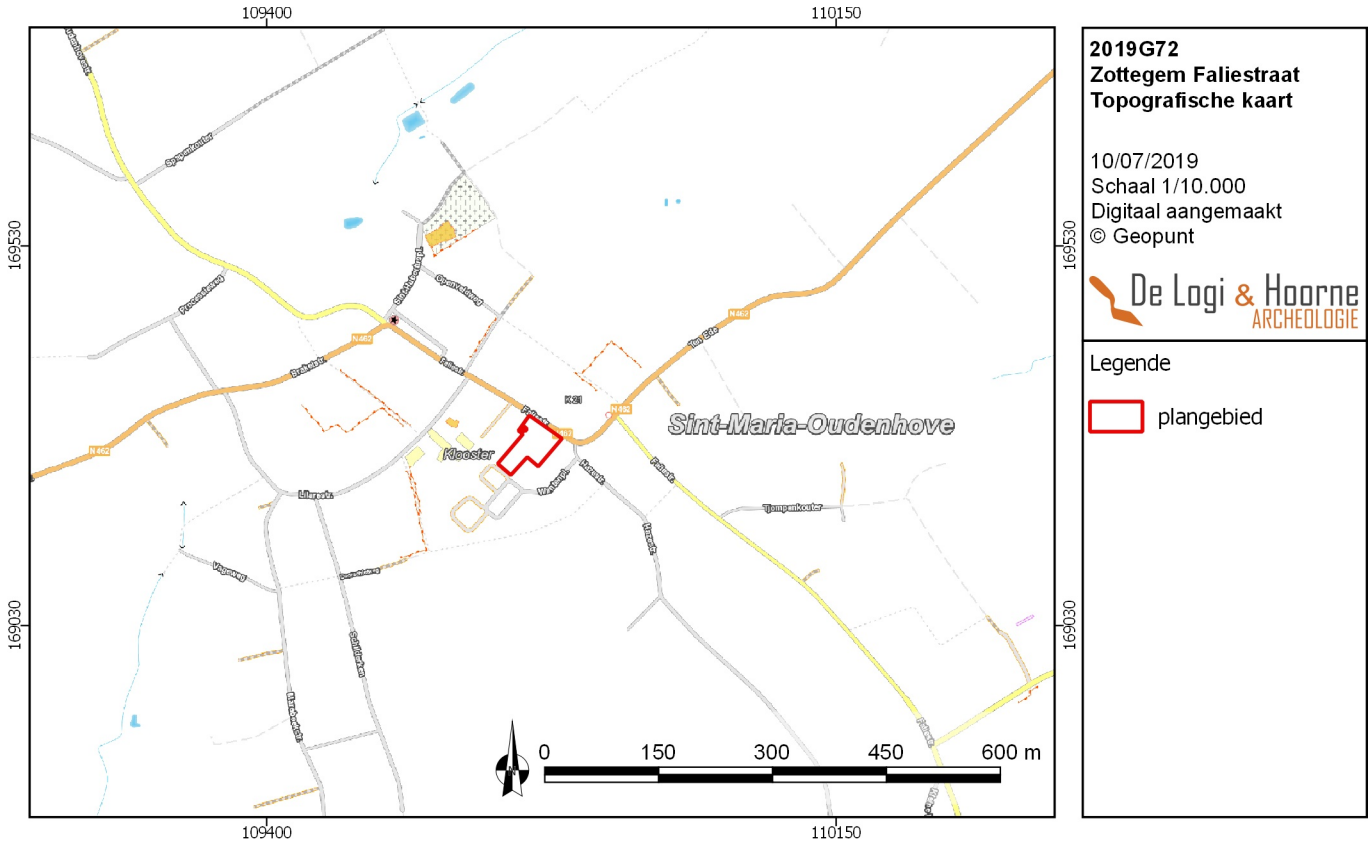

1.2. Onderzoekskader

1.2.1. Geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer wenst op een terrein van 2930m² aan de Faliestraat in Zottegem een bestaand gebouw met verhardingen af te breken en een nieuw leefgroepsgebouw te construeren. Het betreft kadastraal het perceel 300F van sectie D, afdeling 6 in Zottegem.

De omgevingsvergunning omvat de afbraak van een bestaand gebouw van 674m² met bijhorende opritten en parkeerplaatsen van 390m². Dit gebouw bevindt zich op het zuidwestelijke deel van het plangebied. In de plaats komt een nieuw leefgroepsgebouw voor 11 jongeren met een totaal grondoppervlakte van 352m² en met twee niveaus, zonder kelderverdieping. Dit gebouw komt hoofdzakelijk op het noordoostelijke deel van het plangebied. Daarbij horend wordt een nieuwe parking (10 standplaatsen) en een nieuwe toegangsweg voorzien, die samen ruwweg 300m² omvatten.

Rekening houdend met allerhande werfverkeer, inplanting van bouwkranen, aanleg van allerhande nutsvoorzieningen… wordt een verstoring van het aanwezige bodemarchief verwacht. Dit in combinatie met de bouw van de nieuwe infrastructuur, de parkeerplaatsen en aanleg van de nutsvoorzieningen, leidt tot de conclusie dat zeker het noordoostelijke deel van het plangebied verstoord zal worden.

1.2.2. Criteria voor opmaken archeologienota

De initiatiefnemer wenst een terrein van 2930m² groot aan de Faliestraat in Zottegem te ontwikkelen. Hiervoor dient hij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen aan te vragen. Het plangebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is, noch in een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone. Het perceel waartoe het projectgebied behoort heeft een oppervlakte die groter is dan 3000m². De bodemingreep is groter dan 1000m² en het gebied is op het gewestplan gekarteerd als woonzone. Volgens artikel 5.4.1. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 moet bij de vergunningsaanvraag een archeologienota waarvan akte is genomen gevoegd worden.

1.3. Onderzoeksopdracht

1.3.1. Vraagstelling

Dit bureauonderzoek heeft als doel het archeologisch potentieel van het projectgebied van 2930m² groot langs de Faliestraat in Zottegem door middel van historische bronnen en kaartmateriaal in te schatten. Op basis van deze bronnen moet afgewogen kunnen worden of verdere maatregelen in het kader van het archeologisch vooronderzoek nodig zijn, en welke deze zijn. Uiteindelijk moet dit bijdragen aan de finale afweging of voor een (deel van) het projectgebied al dan niet verdergezet onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving noodzakelijk is, en of er mogelijkheden tot behoud *in situ* bestaan, en wat hiervoor de voorwaarden en vereisten zijn. Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke evolutie kende het landgebruik en welke invloed heeft dit gebruik op de bewaring van het potentieel aanwezige archeologisch erfgoed?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites? Wat is de aard, datering en bewaring?
- Wat is het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?

1.3.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bestaande bronnen gebruikt.

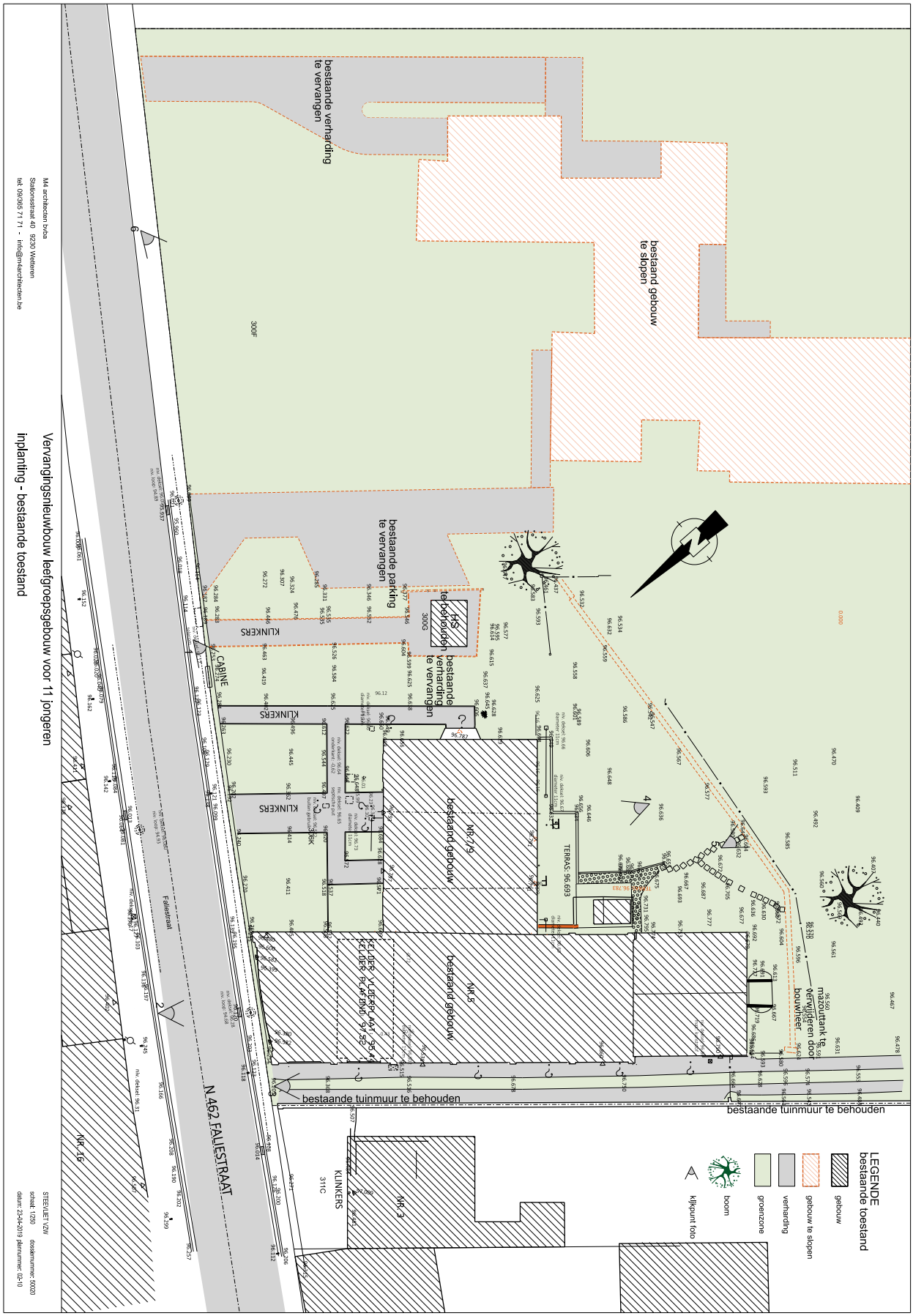

Figuur 3: Overzichtsplan van de bestaande toestand (© M4 Architecten bvba)

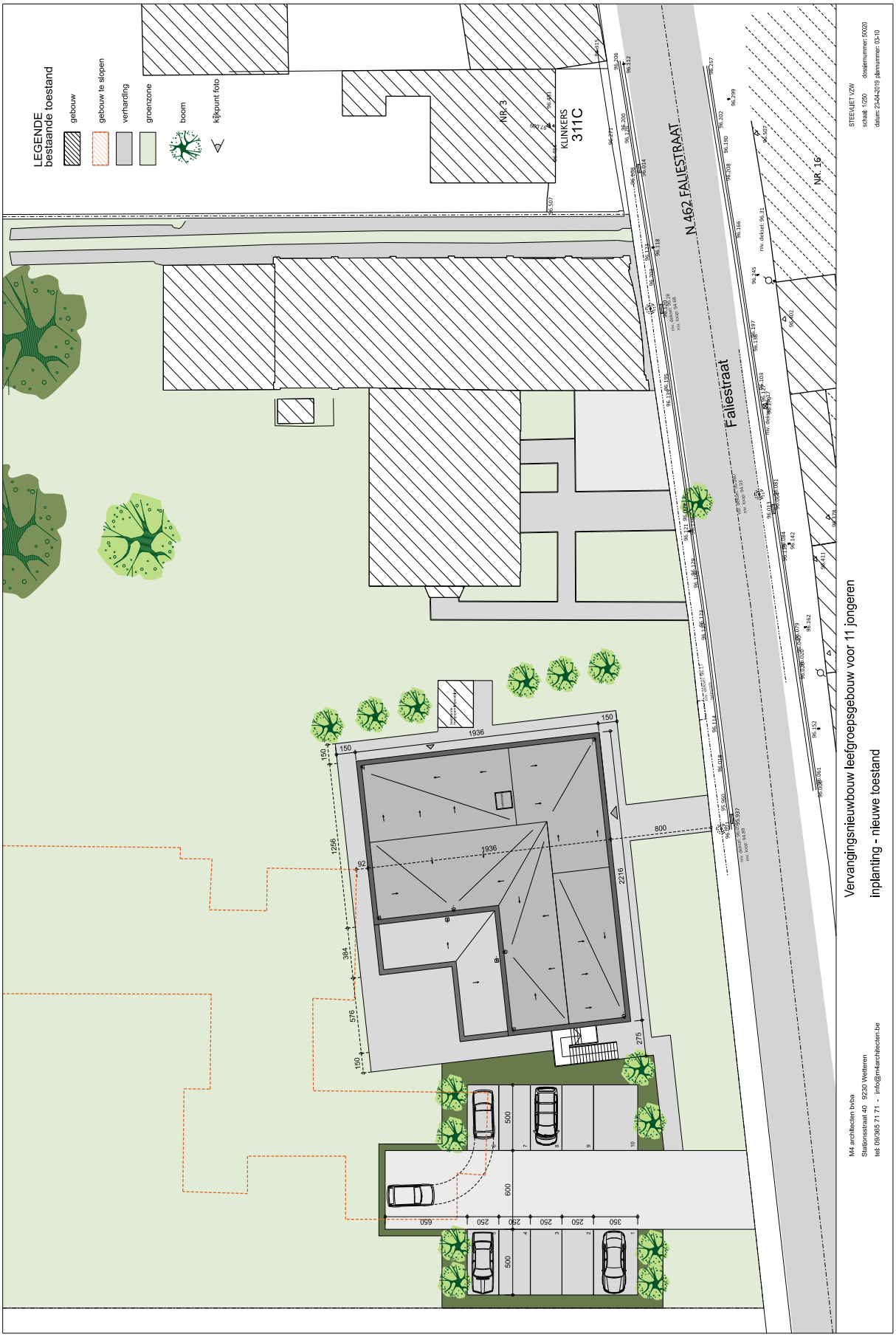

Figuur 4: Overzichtsplan van de ontworpen toestand (© M4 Architecten bvba)

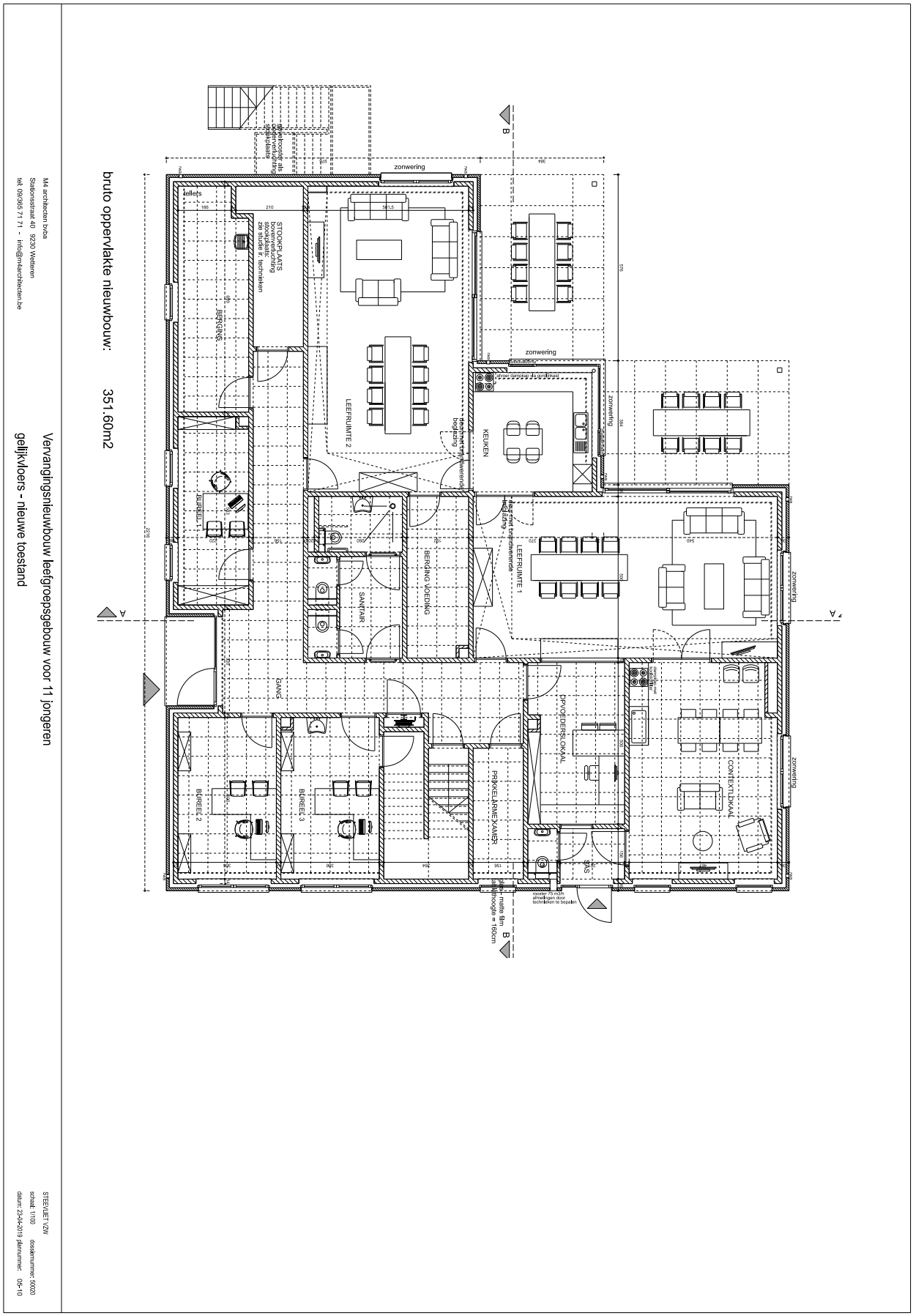

Figuur 5: Detailplan van het leefgroepsgebouw (© M4 Architecten bvba)

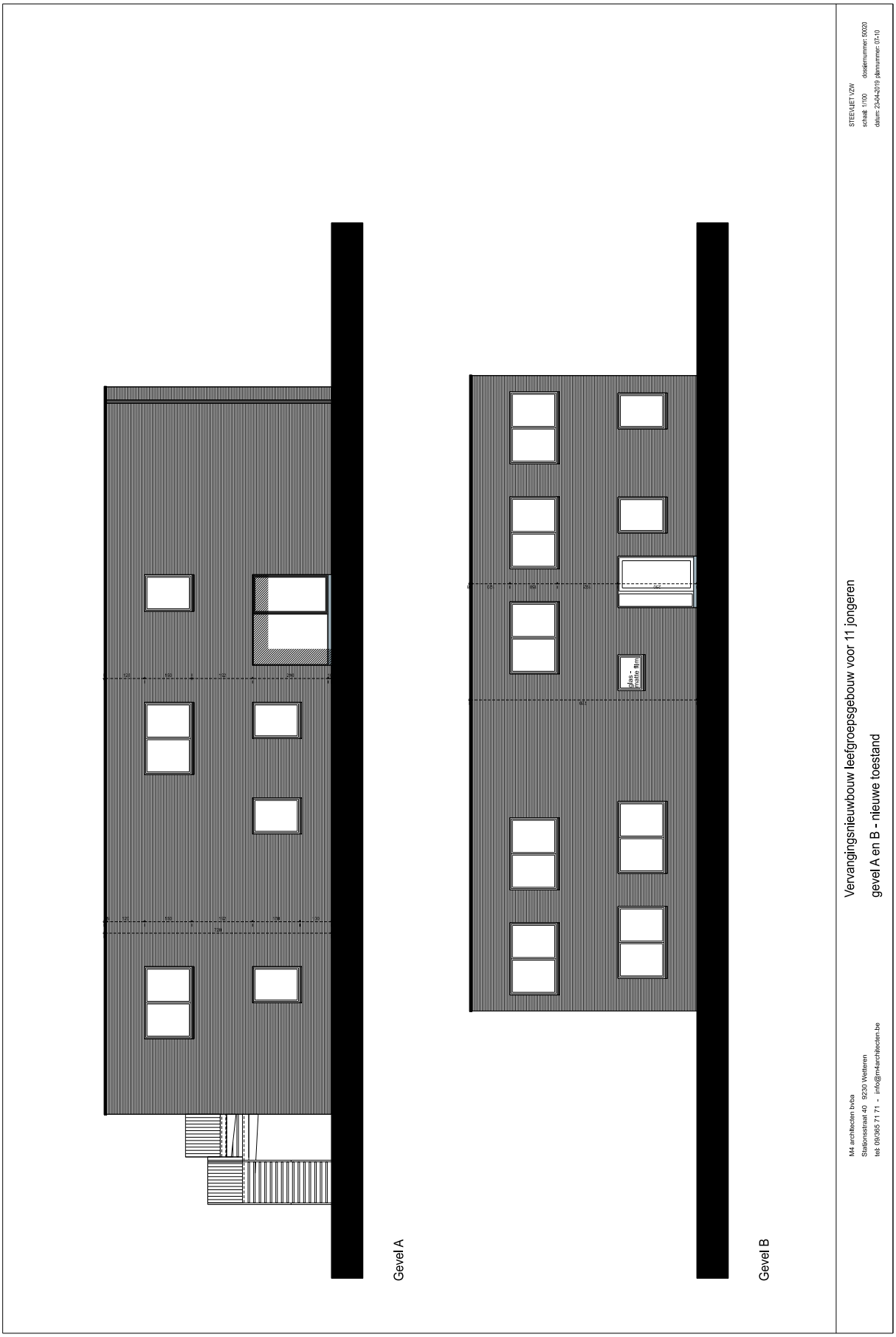

Figuur 6: Gevel A en B (© M4 Architecten bvba)

Figuur 7: Gevel C en D (© M4 Architecten bvba)

1.4. Onderzoeksstrategie en -methode

Dit bureauonderzoek moet, op basis van de literaire en cartografische bronnen, leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

Voor de uitvoering van het bureauonderzoek werd de bestaande literatuur over het projectgebied en de omgeving doorgenomen. Daarnaast zijn zowel de aardkundige als de historische cartografische bronnen geraadpleegd en zijn online beschikbare gegeorefereerde kaarten onderzocht. Deze gegevens leveren een inzicht in de gekende geomorfologie, bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek en -genese van het plangebied op.

Gegevens over aardkunde en geologie zijn geraadpleegd via de webservices van DOV Vlaanderen. Hoogtemodellen, orthografische foto's, historische kaarten en de bodemerosiekaart werden nagegaan via de webservices van Geopunt. De topografische kaart is via de website van het NGI geconsulteerd. Gegevens over de gekende erfgoedwaarde van het projectgebied werden geraadpleegd via het geoportaal en de Centrale Archeologische Inventaris. Een bestand met de afbakening van het projectgebied en de verschillende percelen,

Het aardkundige luik van het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Sebastiaan Genbrugge. Het meest relevante kaartmateriaal is onderzocht om de interpretatie van het gebied staven. Dit betreft voornamelijk de tertiair en quartair geologische kaart, de bodemkaart en het digitaal hoogtemodel. Aanvullend werd gebruik gemaakt van het boek 'Geologie van Vlaanderen' (Borremans 2015). Ook de landschappelijke boringen die in het verleden op en rond het terrein gebeurden, werden in het onderzoek geïncorporeerd. Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de bodemsoorten en hun verwachtingsgebied. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems, podzolen en/of restanten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden.

Het historische luik omvatte van het onderzoek, dat de studie van de kaart van Ferraris (1777), de Atlas der Buurtwegen (circa 1840), de Poppkaart (1842-1879) en de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854). Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden. Het gekende erfgoed en archeologisch onderzoek van het onderzoeksgebied en zijn omgeving werd via het Geoportaal Onroerend Erfgoed en de Centrale Archeologische Inventaris opgezocht. Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur. Daarnaast is gebruik gemaakt van bronnen over de lokale toponymie en geschiedenis. De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid en zijn opgelijst in de bibliografie. Frederik De Kreyger bundelde alle data in GIS en vatte de gegevens samen in deze archeologienota.

Figuur 8: Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

Figuur 9: Detail van de orthofoto met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

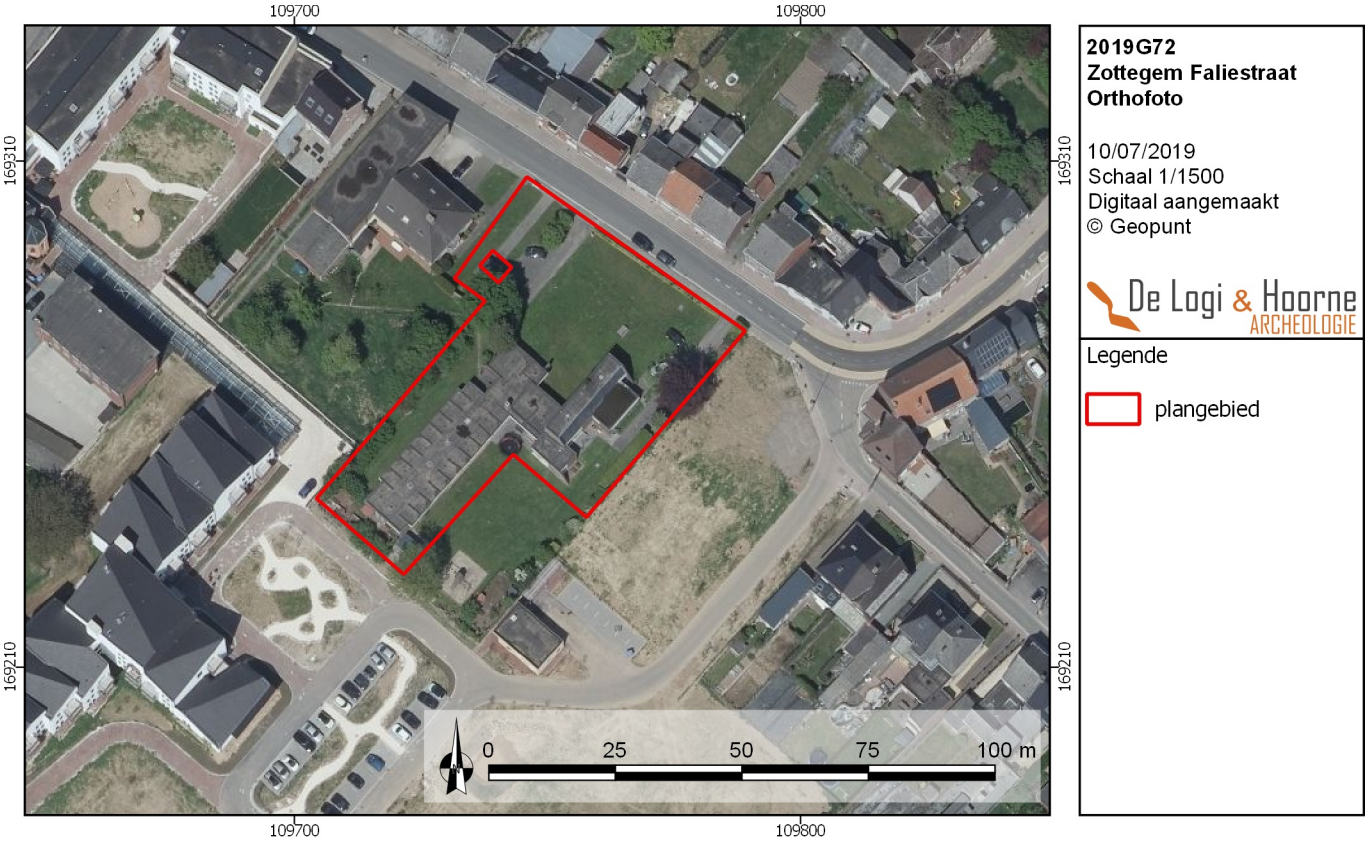

2. Assessmentrapport

2.1. Methoden, technieken en criteria

Dit assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het bureauonderzoek: dit zijn al de relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2. Assessment van het onderzochte gebied

2.2.1. Landschappelijke ligging

In dit onderdeel van het assessmentrapport wordt het projectgebied ruimtelijk gesitueerd met aandacht voor zijn topografische en landschappelijke inplanting, en zijn bodemkundige, geologische en geomorfologische eigenschappen.

2.2.1.1. Ligging

Het plangebied ligt aan de Faliestraat in Zottegem (Sint-Maria-Oudenhove) en heeft een onregelmatige vorm met NO-ZW oriëntatie van 2930m² groot. Dit terrein situeert zich op 3,2km ten zuidwesten van het centrum van Zottegem en 280m ten zuidoosten van het centrum van Sint-Maria-Oudenhove. Het gebied ligt in een zeer landelijke omgeving en kent geen historische stadsontwikkeling.

Rondom het plangebied komen verschillende waterlopen voor. De dichtstbijzijnde waterloop ligt op 300m ten oosten van het plangebied en is de Ophasseltbeek die een O-W oriëntatie aanhoudt. In zuidelijke richting op 640m afstand, stroomt de Marebeek die ook een O-W oriëntatie aanhoudt. Eén van de zijarmen van deze beek loopt door in noordelijke richting en ligt op 370m ten westen van het terrein. In noordelijke richting stroomt de Traveinsbeek (op 580m), een waterloop met NO-ZW oriëntatie. Alle besproken waterlopen liggen binnen het Boven-Scheldebekken, binnen het stroomgebied van de Schelde.

2.2.1.2. Geologie

Geologisch gezien bevindt het projectgebied zich ten oosten van een zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei, in het Schelde – Denderinterfluvium, in de Zuidelijke Vlaamse laagvlakte. Het Schelde-Denderinterfluvium bestaat uit ZW-NO georiënteerde tertiaire getuigenheuvels met trapvormige vervlakkingen, dewelke afhellen in noordelijke richting (De Moor 1978; Vermeire *et al.* 2000: 8).

Het projectgebied is gelegen binnen de Formatie van Lede. Deze formatie komt voor in het noorden van de provincies Oost-Vlaanderen en Brabant en in het grootste gedeelte van Antwerpen. De dikte van deze formatie varieert tussen 10m en 15m en kan gedateerd worden tijdens het midden-Lutetiaan. De Formatie van Lede is een mariene lithostratigrafische eenheid die bestaat uit lichtgrijs fijn zand, soms met kalksteenbanken en is kalk- en fossielhoudend. Sommige delen zijn eveneens glauconiethoudend. Deze sedimenten werden afgezet in een eerder kalm, ondiep marien tot kustnabij milieu met een stroming vanuit de oostkust van Groot-Brittannië. Naar het zuiden toe is de formatie meestal ontkalkt en kunnen er ijzerconcreties voorkomen (Jacobs 2015: 141).

Op de quartair geologische kaart staat het projectgebied gekarteerd als een type 2. Dit impliceert eolische afzettingen uit het Weichseliaan. In het zuiden van Vlaanderen gaat het hierbij om siltige afzettingen. In combinatie met deze afzettingen is het eveneens mogelijks dat zich hellingsedimenten hebben afgezet.

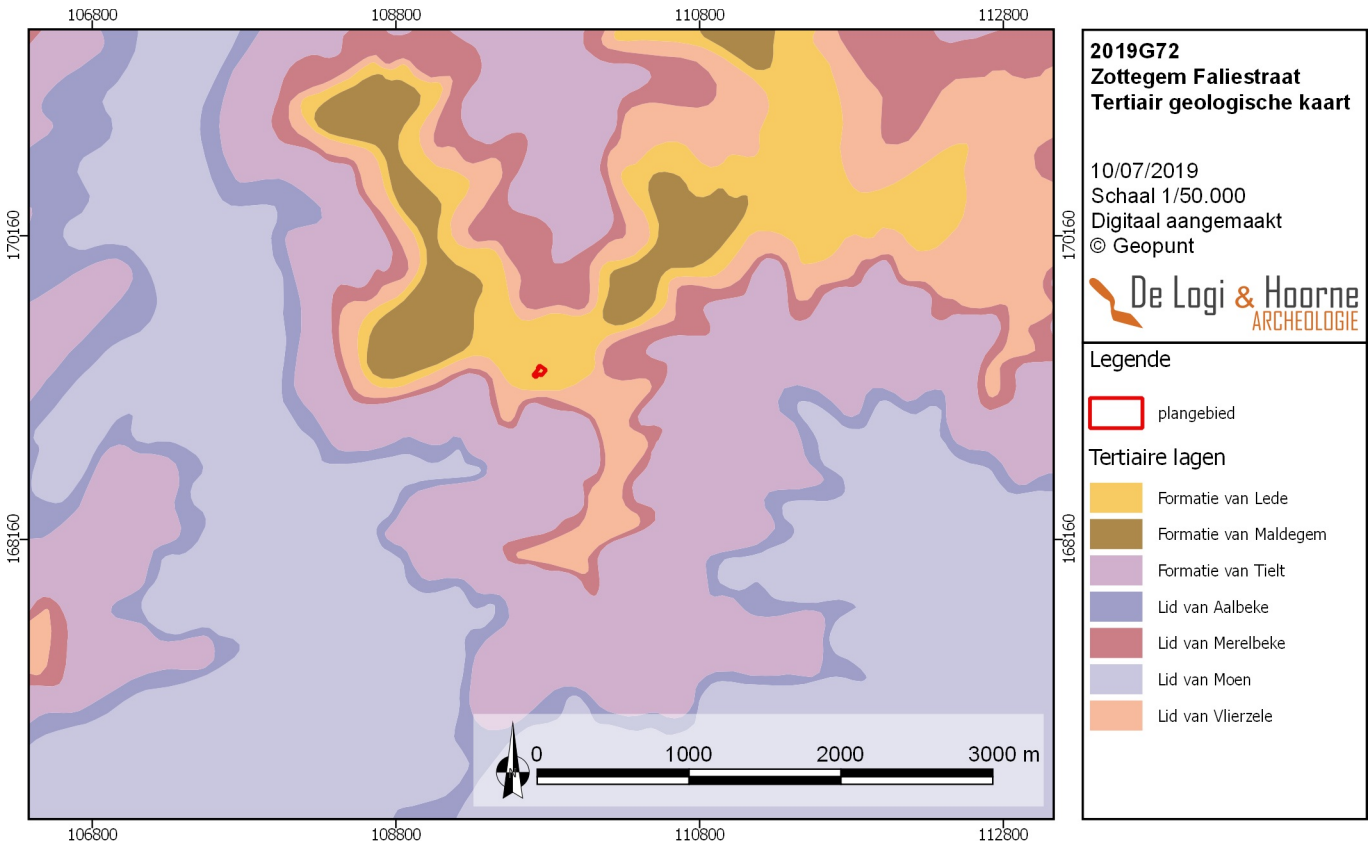

Figuur 10: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt6

Figuur 11: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

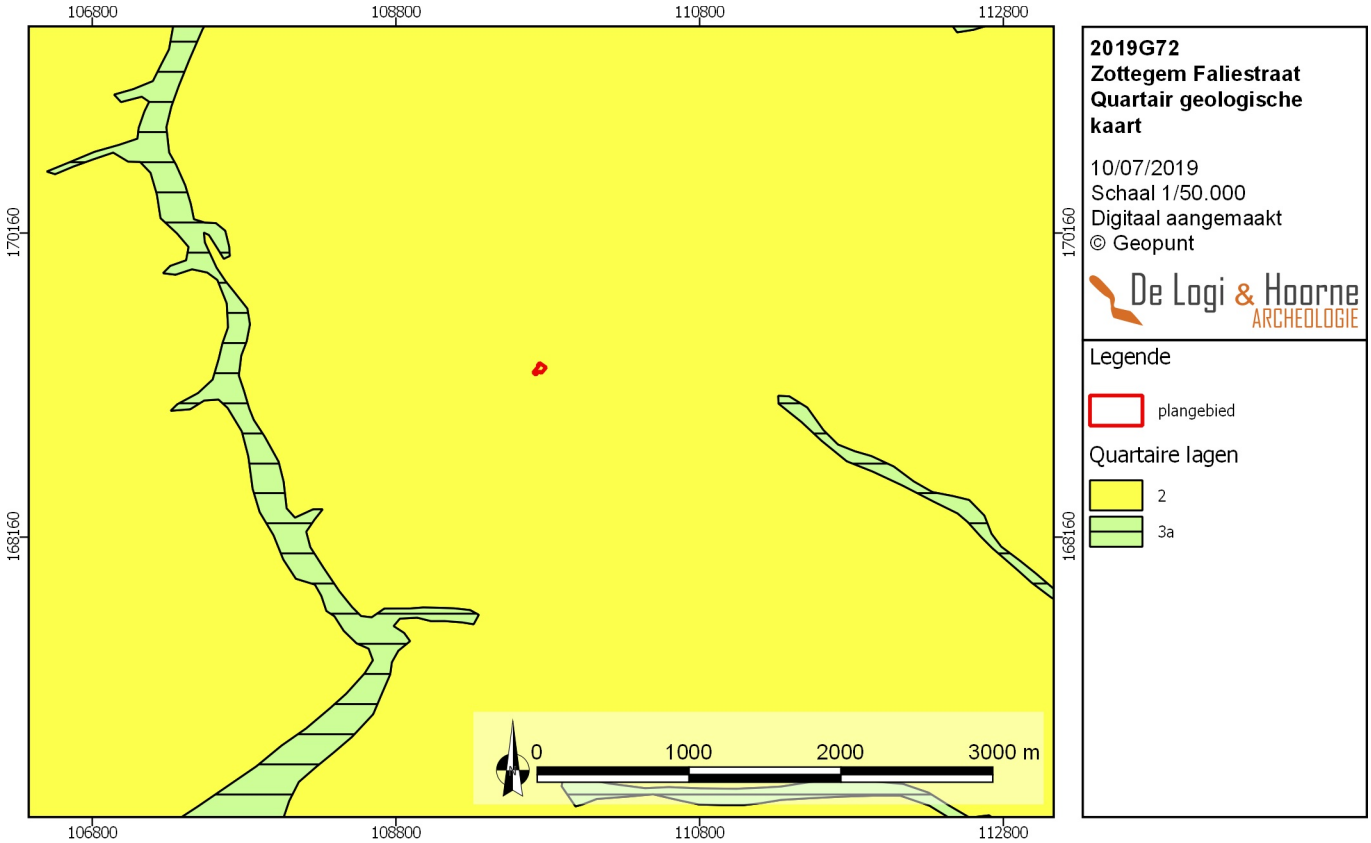

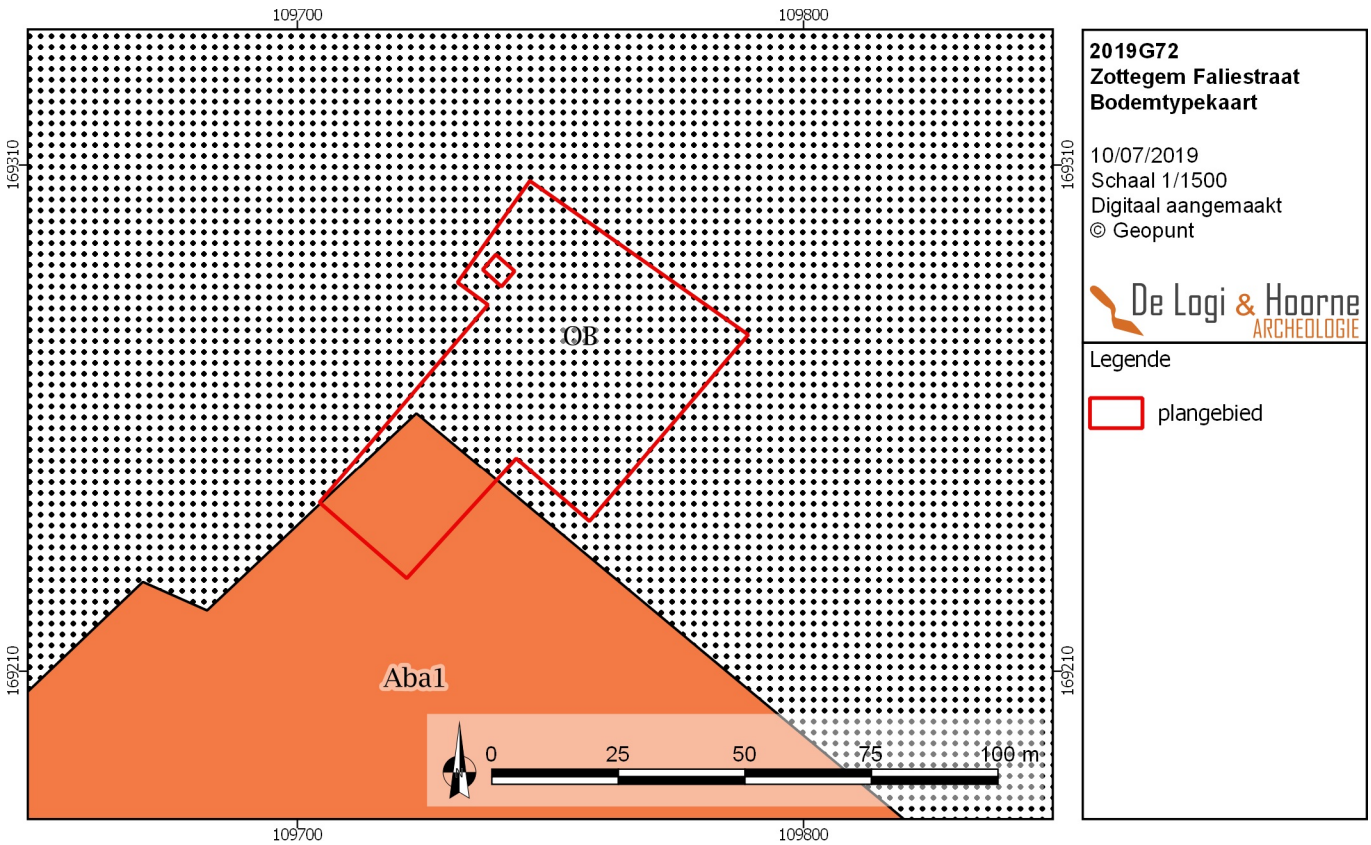

Figuur 12: Bodemtypekaart met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

2.2.1.3. Aardkunde

Op de bodemkaart staat het projectgebied gekarteerd onder twee verschillende bodemtypes. Het zuidwestelijke gedeelte staat gekend als een droge leembodem met een textuur B-horizont (Aba1). Volgens de *World Reference Base*-classificatie (WRB) gaat het hier om zogenaamde *Nudiargic Luvisols (Siltic)*. Dit impliceert leembodems met een kleiaanrijkingshorizont binnen de eerste meter onder het maaiveld en met een hoge basenverzadiging. Deze aanrijkingshorizont bevindt zich, door de erosie van de oppervlaktehorizonten, in of net onder de ploeglaag (Dondeyne *et al.* 2015: 23-24).

Het noordoostelijke gedeelte van het projectgebied staat gekarteerd als antropogeen verstoorde en kunstmatige (bebouwde) gronden (OB). Deze gronden werden door de mens gewijzigd of zelfs vernietigd. Volgens de *World Reference Base*-classificatie (WRB) staat deze bodem gekarteerd als een zogenaamde *Technosol/Not Surveyed*. Deze bodems zijn gevormd door zware technische ingrepen en omvatten onder meer bebouwde gebieden, vergraven en industriële terreinen (Dondeyne *et al*. 2015: 13).

2.2.1.4. Topografie

Op het digitaal hoogtemodel kan de landschappelijke situatie duidelijk worden afgelezen. Het projectgebied bevindt zich binnen de Zuidelijke Vlaamse laagvlakte, in het Schelde – Denderinterfluvium, ten oosten van een zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. Binnen het projectgebied zelf bevinden er zich geen waterlopen of grachten. De hoogte binnen de grenzen van het projectgebied varieert tussen 96,04m en 96,58m TAW. Het terrein helt niet specifiek in een bepaalde richting af en kan eerder als onderdeel van een plateauzone gezien worden.

2.2.1.5. Bodemgebruik

De dag van vandaag is het grootste deel van het projectgebied bebouwd. In het oostelijke en westelijke gedeelte zijn verhardingen onder de vorm van opritten aanwezig. Verder bestaat het terrein uit een aangelegd gazon met verspreid enkele bomen.

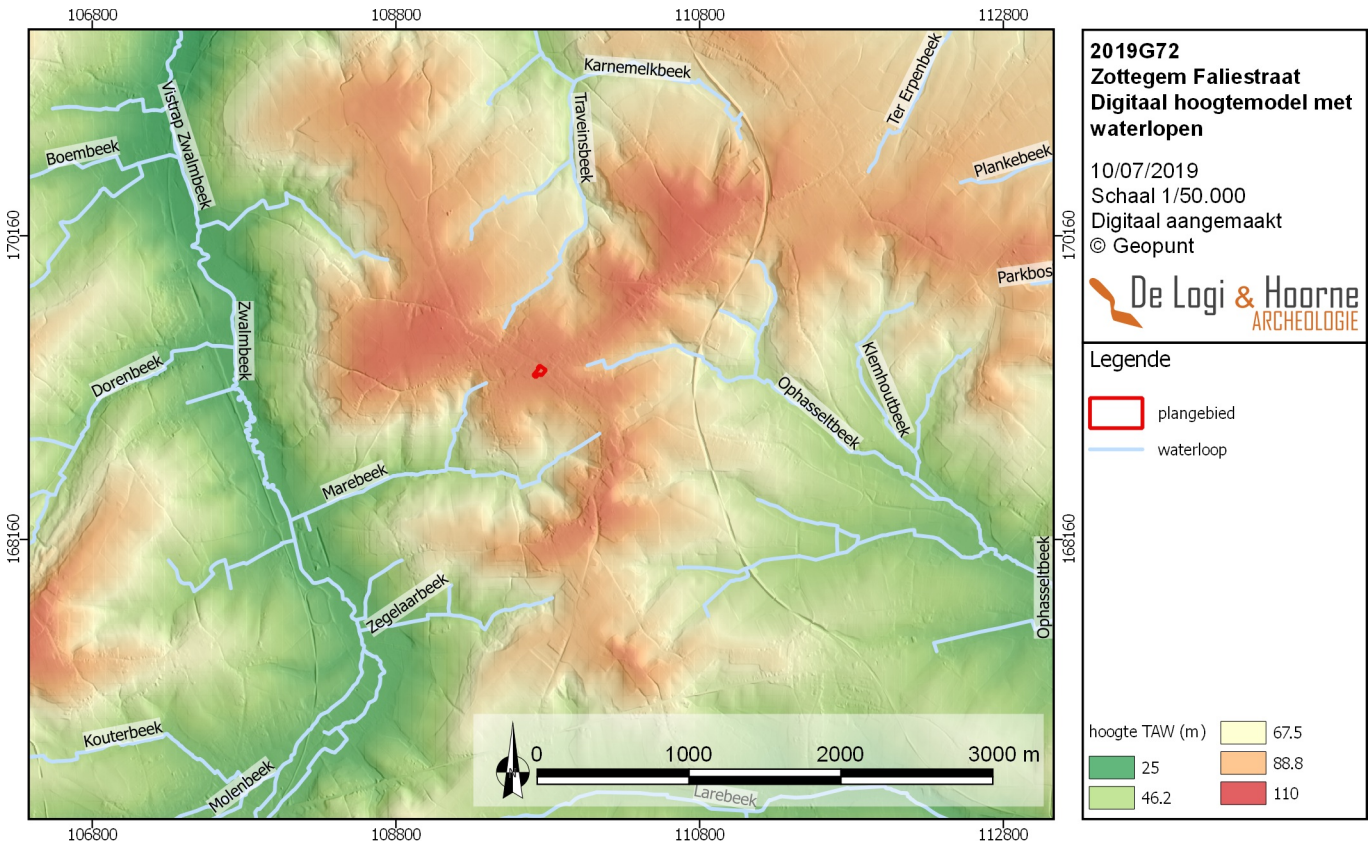

Figuur 13: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en de omliggende waterlopen (© Geopunt)

Figuur 14: Detail van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen (© Geopunt)

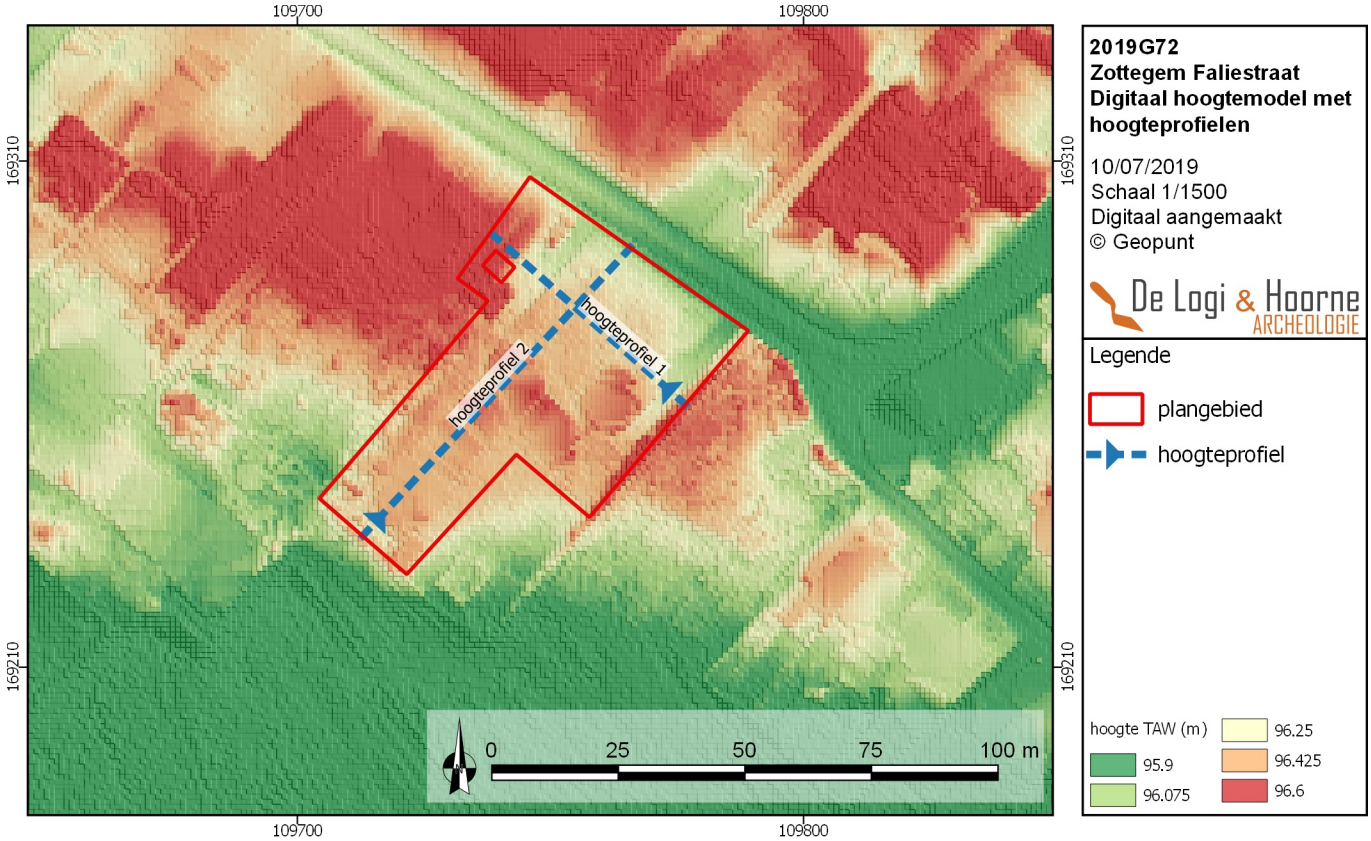

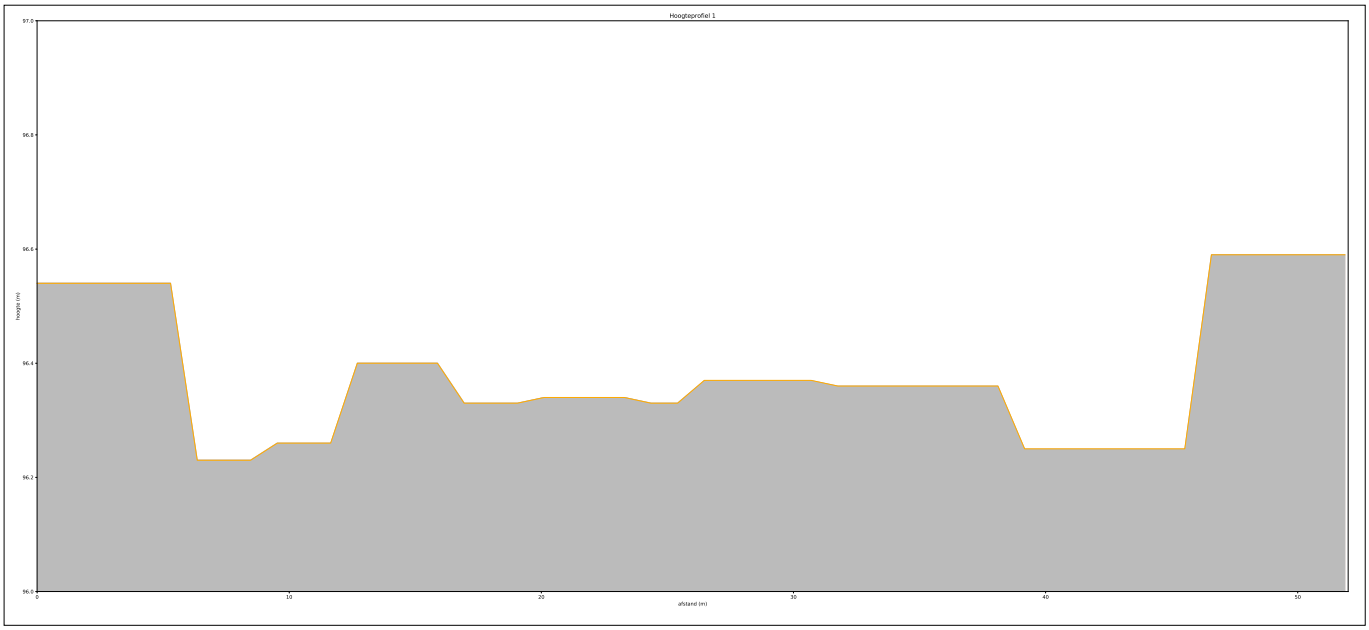

Figuur 15: Hoogteprofiel 1 van het digitaal hoogtemodel (© Geopunt)

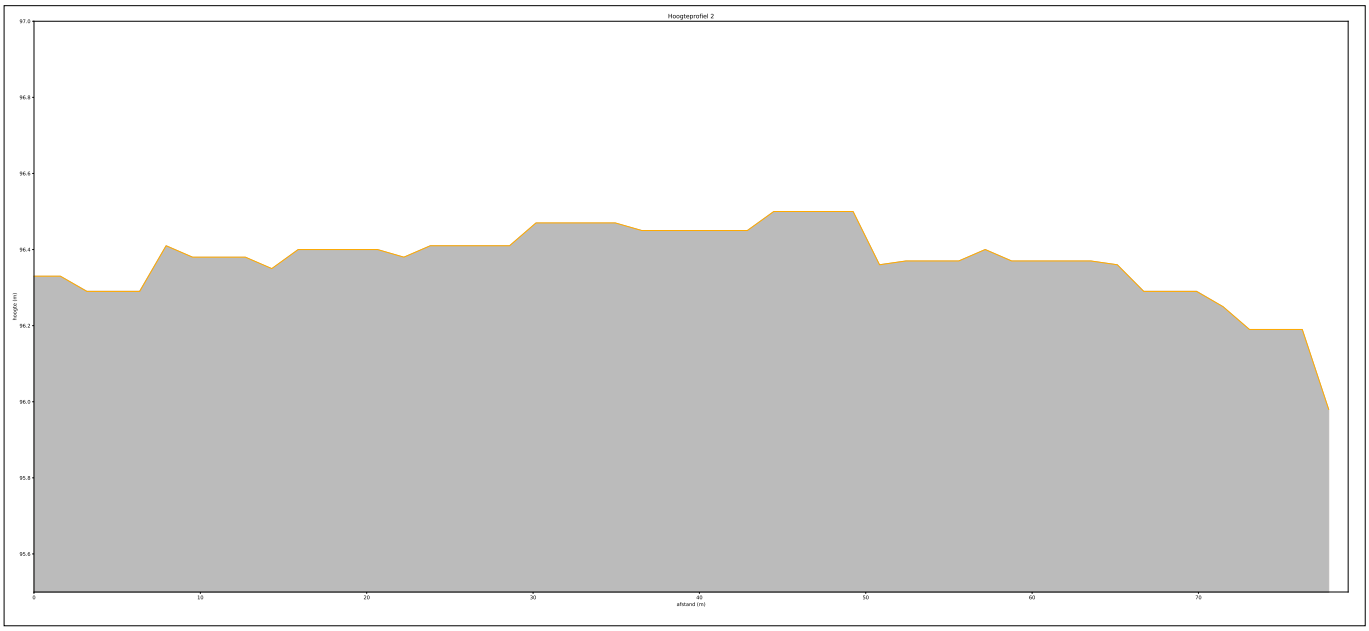

Figuur 16: Hoogteprofiel 2 van het digitaal hoogtemodel (© Geopunt)

2.2.1.6. Synthese

Het projectgebied bevindt zich ten oosten van een zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei, binnen de Zuidelijke Vlaamse laagvlakte, tussen de rivieren de Schelde en de Dender. De bodem binnen het projectgebied is een droge leemgrond en grotendeels bebouwd of voorzien van verhardingen. Het terrein bevindt zich op de geografische topzone/plateauzone binnen het ruimere landschappelijke kader. Door deze aantrekkelijke locatie binnen het landschap, trok deze plaats met grote zekerheid menselijke activiteit aan.

2.2.2. Archeologische voorkennis en historisch kader

Behalve informatie over de ligging en de ondergrond zijn gegevens uit geschiedkundige literatuur en oude kaarten en de reeds gekende archeologische vaststellingen voor het plangebied en zijn nabije omgeving van groot belang voor het maken van een goede assessment.

2.2.2.1. Historisch kader

De eerste historische vermelding van Sint-Maria-Oudenhove dateert uit 1219 als *Auhove*. In 1428 evolueert dit tot *Sente Marien Oudenhove* en in 1625 wordt dit Oudenhove *Saincte-Marie.* Oudenhove kan twee betekenissen hebben: enerzijds kan het verwijzen naar *oude hoeve* en anderzijds kan het slaan op de mannennaam *Aldo*, waardoor het *hoeve van Aldo* betekent. De naamgeving van deze parochie hangt samen met deze van Sint-Goriks-Oudenhove, ook gelegen in Zottegem. Om beide parochies van elkaar te onderscheiden werd aan de namen de patroonheilige van de desbetreffende parochie (in dit geval de Heilige Maria) toegevoegd (Debrabandere *et al*. 2010: 229; 235).

De eerste beschikbare historische kaart waarop het plangebied goed te herkennen valt is de Ferrariskaart uit 1777. Het plangebied ligt binnen een groene omgeving dat reeds gekenmerkt wordt door lintbebouwing, dicht bij het centrum van het dorp Sint-Maria-Oudenhove. Binnen het plangebied komt een groot vierkant gebouw voor. Op de Atlas der Buurtwegen uit 1840 is een soortgelijke situatie te zien, niettemin is het grote gebouw van voorheen sterk afgeslankt tot drie kleinere gebouwen aan de straatzijde. De Poppkaart uit 1842-1879 en de topografische kaart van Vandermaelen uit 1846-1854 bieden soortgelijke informatie. Het projectgebied werd doorheen de jaren op enkele luchtfoto's en orthofoto's vastgelegd. De oudste beschikbare orthofoto is een opname uit de zomer van 1971 waarop binnen het projectgebied nog steeds één van de gebouwen die zichtbaar waren op de Atlas der Buurtwegen te zien is. De overige delen van het terrein lijken als tuin in gebruik. Op de foto uit 1990 is duidelijk waarneembaar dat het oude gebouw werd afgebroken en het huidige gebouw aanwezig is. Tot op heden is deze situatie nagenoeg ongewijzigd gebleven. Op de verschillende geconsulteerde luchtfoto's konden door de aanwezige bebouwing geen cropmarks worden vastgesteld (Geopunt 2019).

2.2.2.2. Archeologische voorkennis

Binnen de grenzen van het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologische vaststellingen gedaan. In de nabije omgeving werden in het verleden wel enkele archeologische sites aangetroffen. Net ten zuiden van het terrein werd in 2014 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij sporen uit de Romeinse periode en mogelijk de ijzertijd zijn aangetroffen (Centrale Archeologische Inventaris, inventarisnummer 211343; Vanholme & Vanhoutte 2015). Daaropvolgend werd een opgraving uitgevoerd die een gracht uit de ijzertijd of vroeg-Romeinse periode, een Romeins erf met veldoven en pottenbakkersoven, en enkele postmiddeleeuwse grachten en kuilen opleverden (geen inventarisnummer Centrale Archeologische Inventaris; Vanholme & Bruyninckx 2016). De opgraving werd niet aangrenzend aan het plangebied uitgevoerd maar het valt niet uit te sluiten dat er sporen van deze periodes ook binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn.

Ter hoogte van het Sint-Hubertusplein in Sint-Maria-Oudenhove, op 300m ten noorden van het plangebied, staat de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk. De oudste delen van de kerk dateren uit de 13de eeuw maar omstreeks de 18de eeuw werd de kerk grotendeels verbouwd (Centrale Archeologische Inventaris, inventarisnummer 500425; De Wolf 1980: 11-26).

Op 1,7km ten zuiden van het plangebied, aan het Kloosterbos in Sint-Maria-Oudenhove, zijn verschillende veldprospecties uitgevoerd. Hierbij zijn een grote concentratie bouwpuin en aardewerk uit de Romeinse periode ingezameld, wat de aanwezigheid van een Romeinse villa doet vermoeden (Centrale Archeologische Inventaris, inventarisnummer 500053).

Aan de Kasteeldreef in Brakel, op 1,8km ten zuidwesten van het plangebied, staat het kasteel van Lilare. Dit voormalig lusthof werd in de 17de eeuw opgericht en kende doorheen de geschiedenis verschillende restauraties. Vandaag maakt het kasteel deel uit van het Sint-Franiscusinstituut (Centrale Archeologische Inventaris, inventarisnummer 500474; De Pessemier 1990: 6-11).

Figuur 17: Ferrariskaart uit 1777 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

Figuur 18: Detailbeeld van de Ferrariskaart uit 1777 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

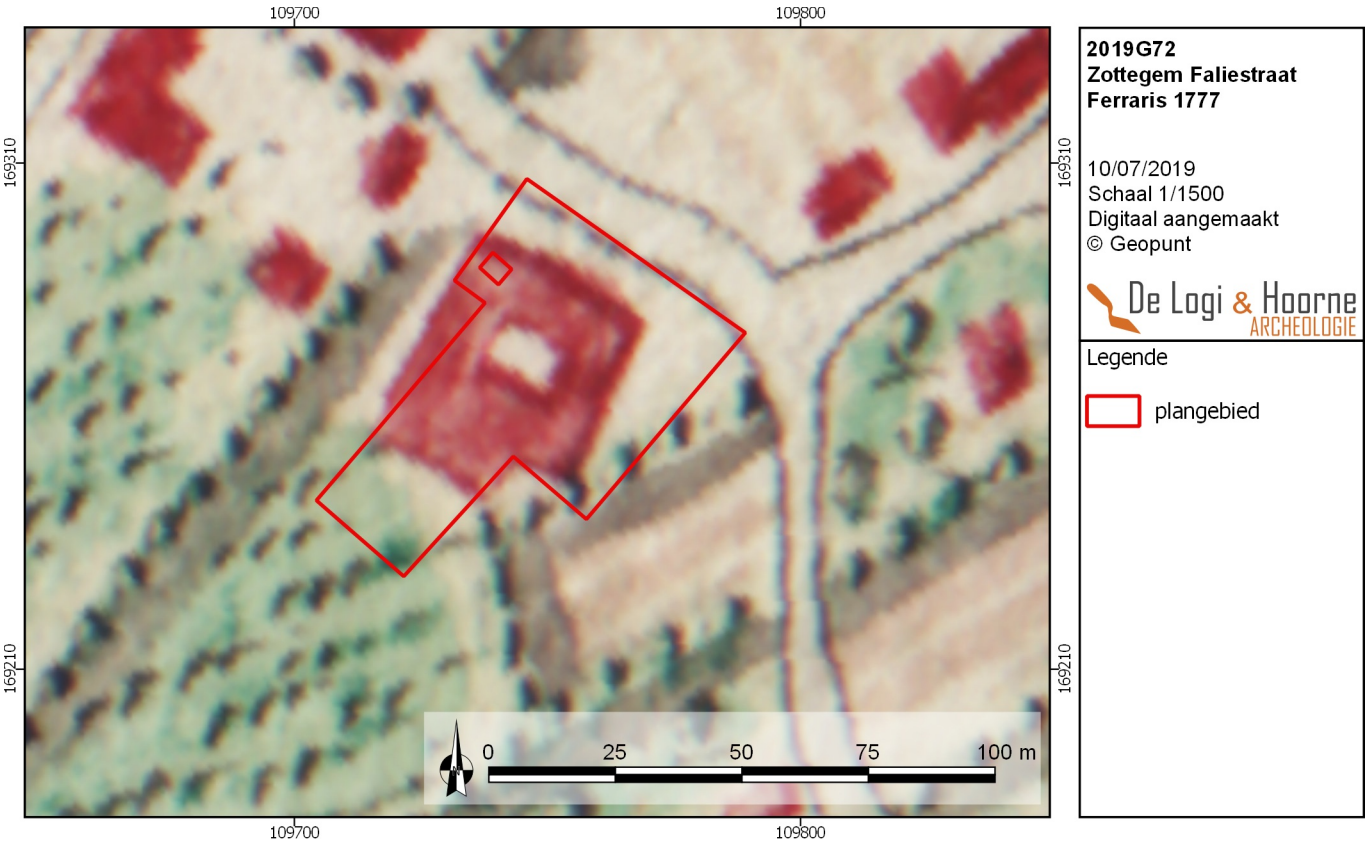

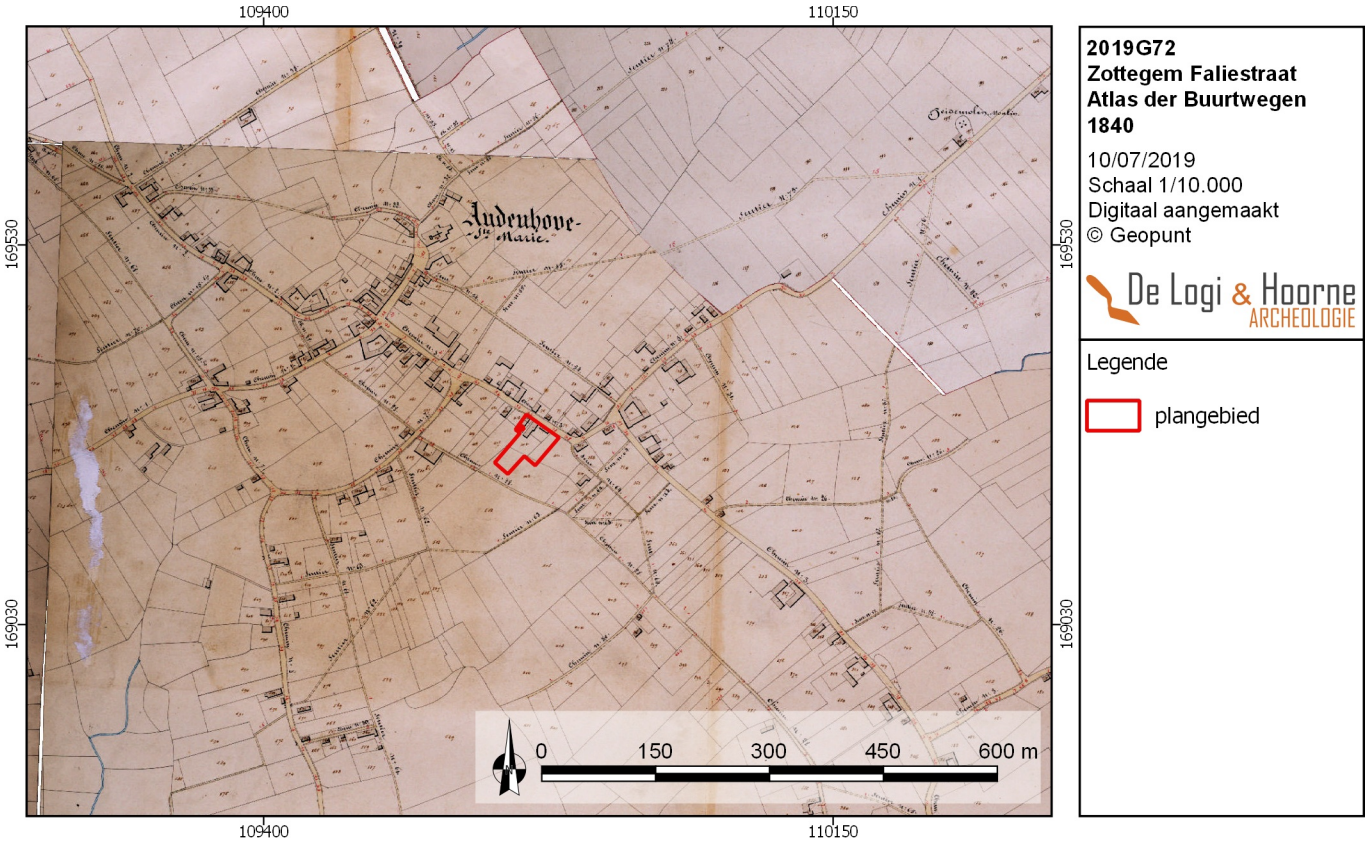

Figuur 19: Atlas der Buurtwegen uit 1840 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

Figuur 20: Detailbeeld van de Atlas der Buurtwegen uit 1840 (© Geopunt)

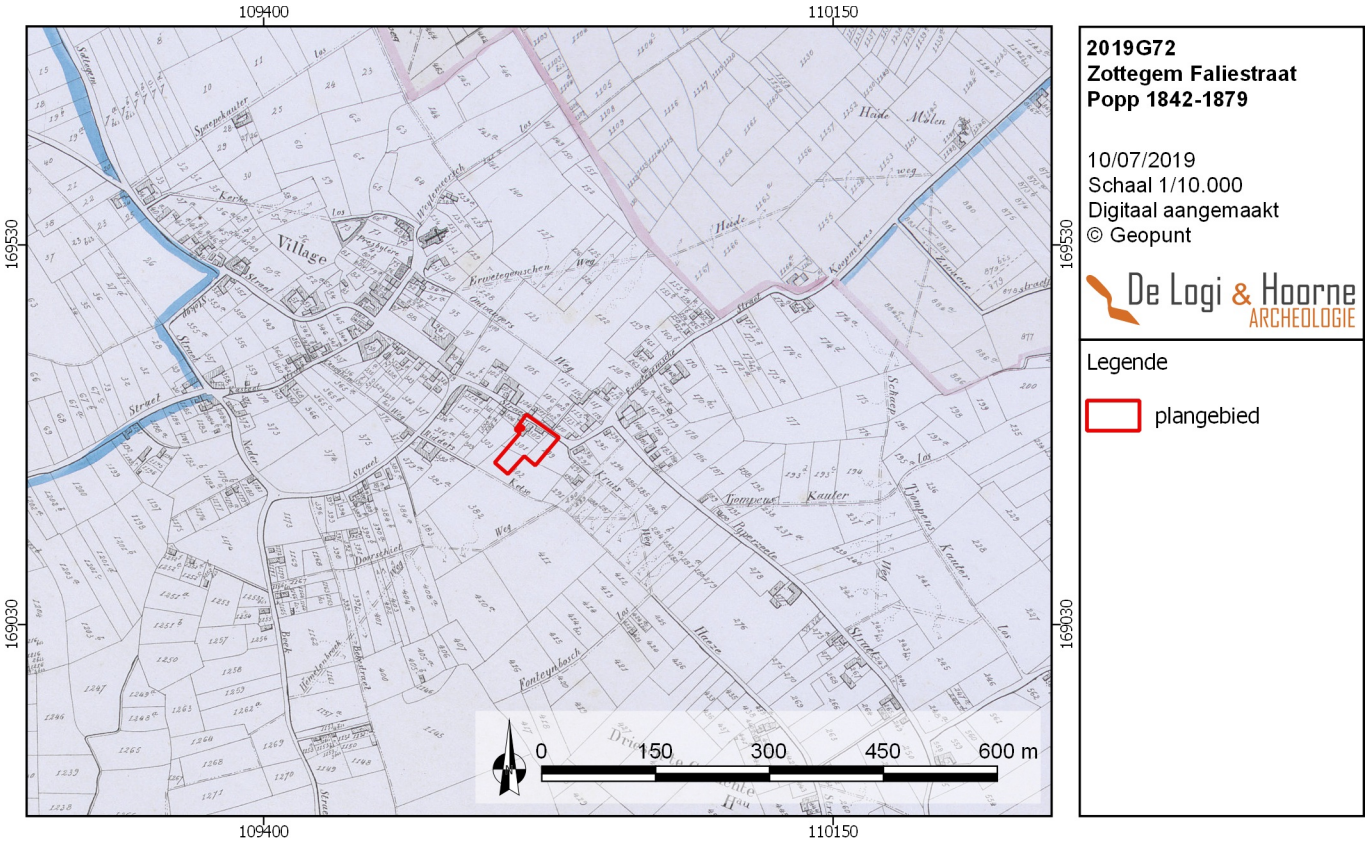

Figuur 21: Poppkaart uit 1842-1879 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

Figuur 22: Detailbeeld van de Poppkaart uit 1842-1879 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

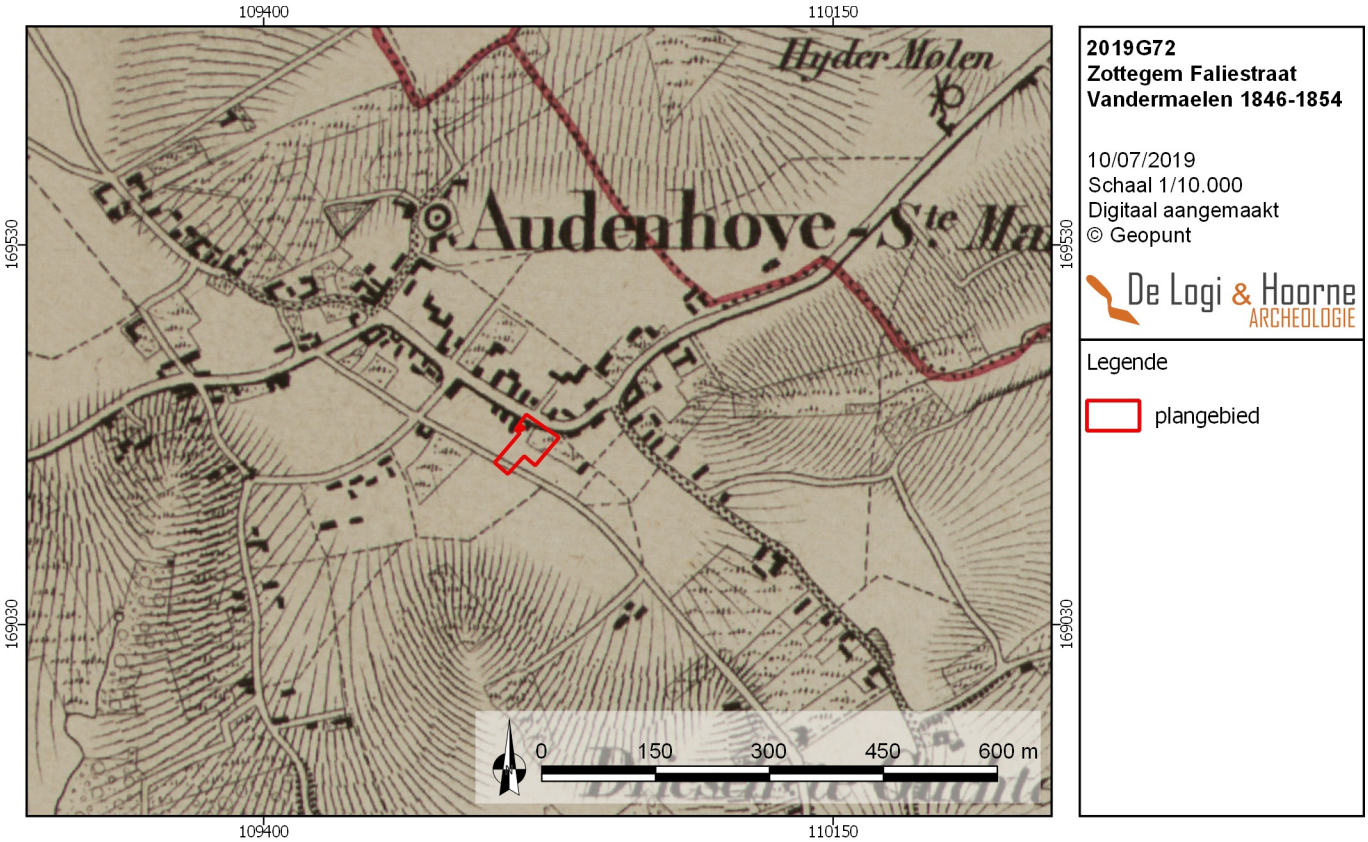

Figuur 23: Topografische kaart van Vandermaelen uit 1846-1854 met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt)

Figuur 24: Detailbeeld van de topografische kaart van Vandermaelen uit 1846-1854 (© Geopunt)

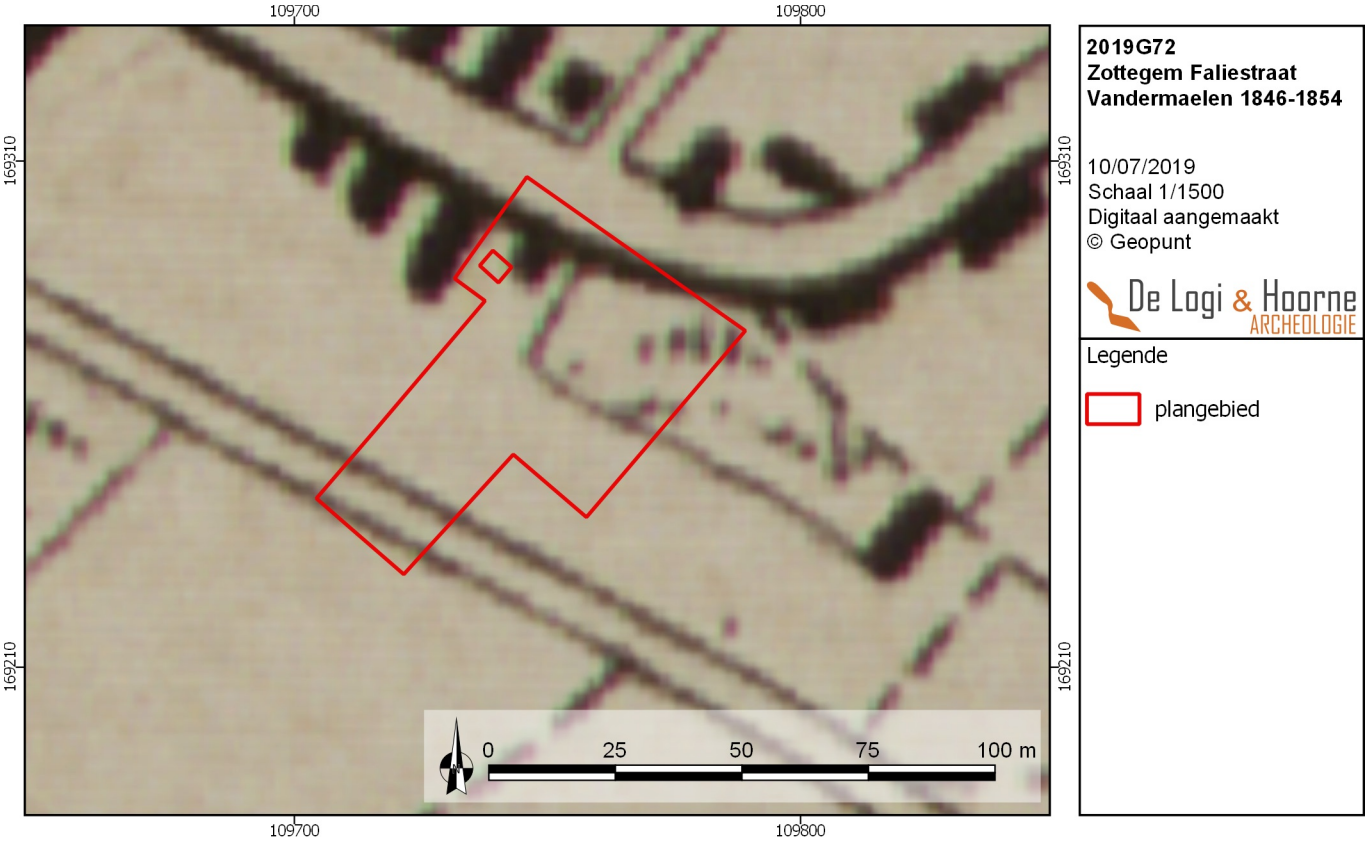

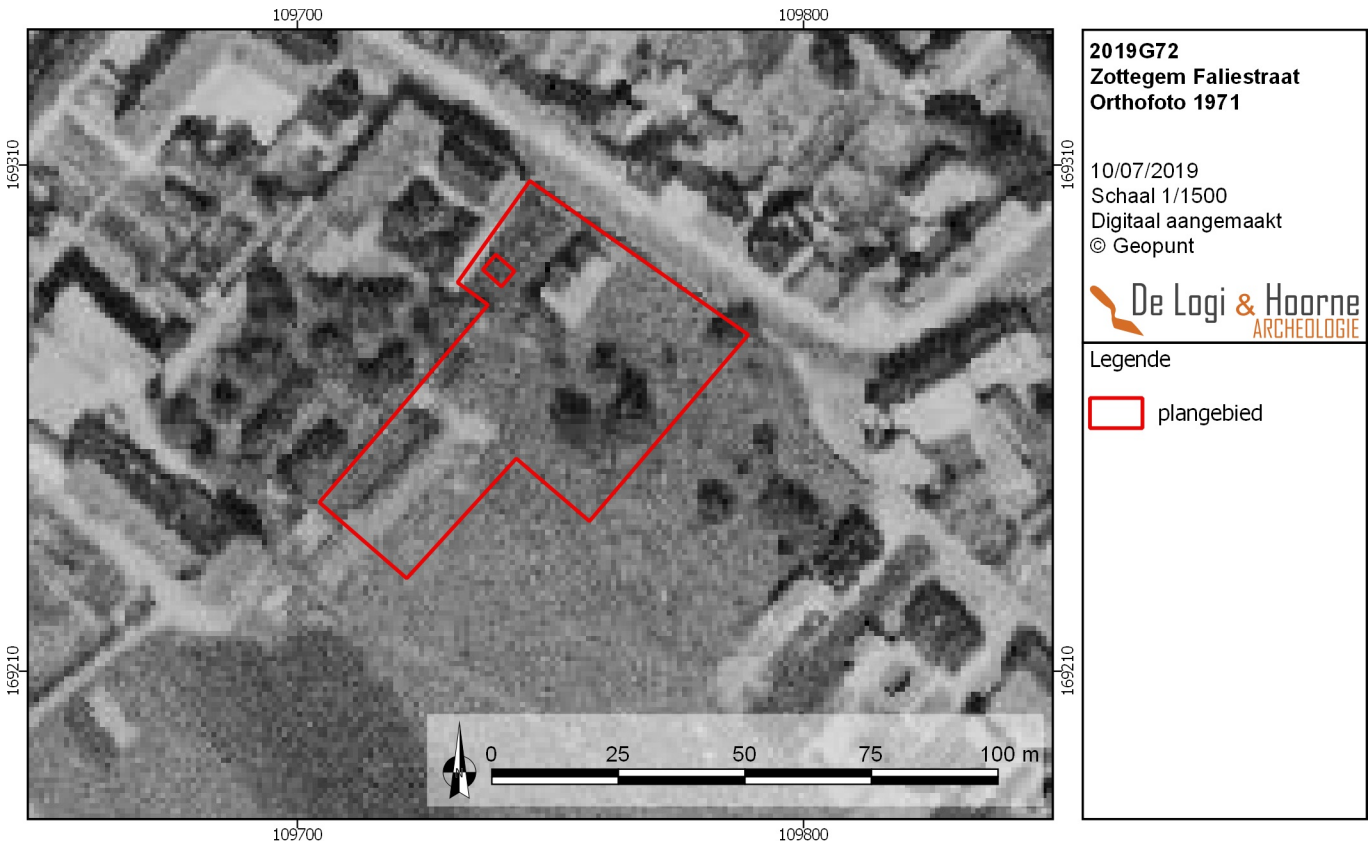

Figuur 25: Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

Figuur 26: Orthofoto uit 1990 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

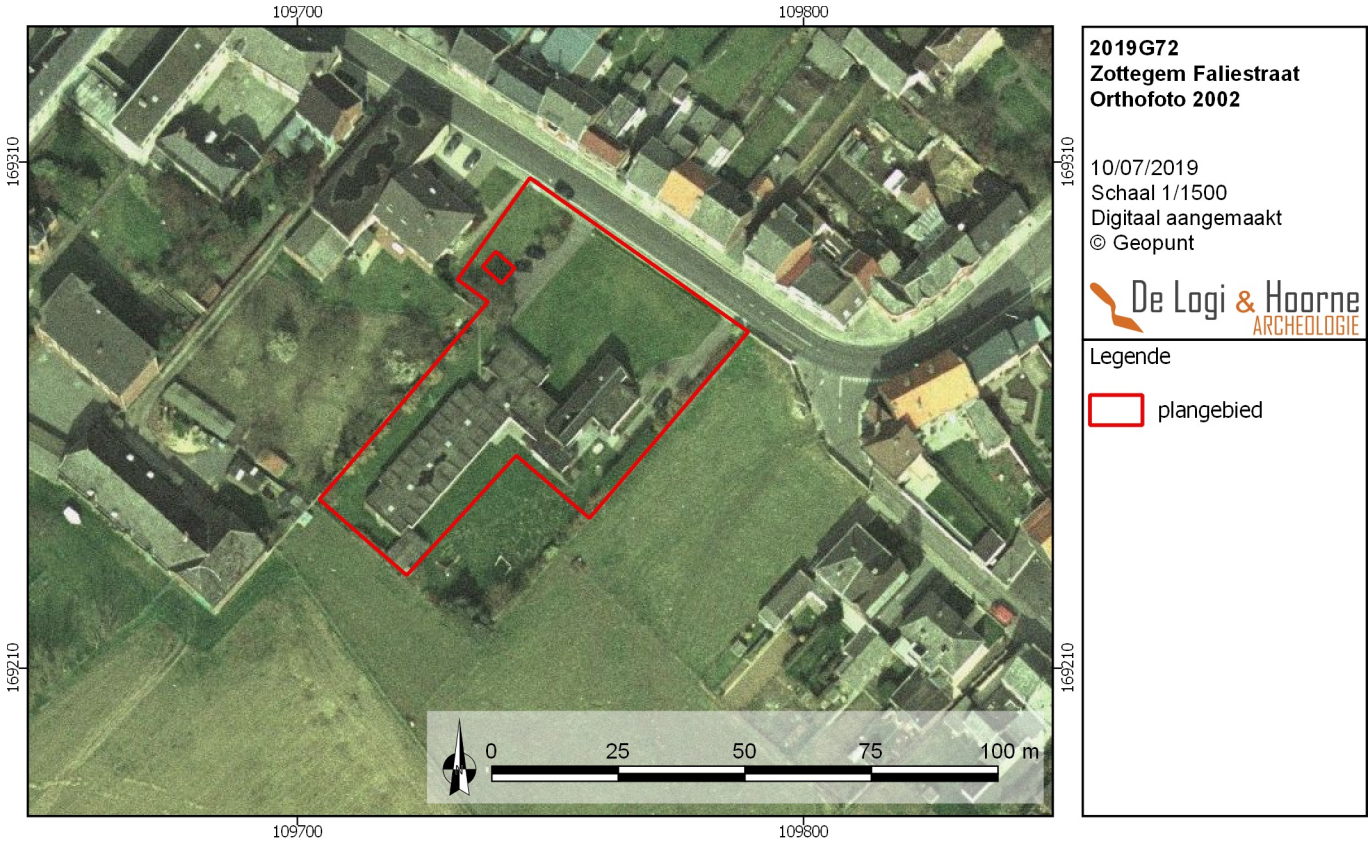

Figuur 27: Orthofoto uit 2002 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

Figuur 28: Orthofoto uit 2018 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt)

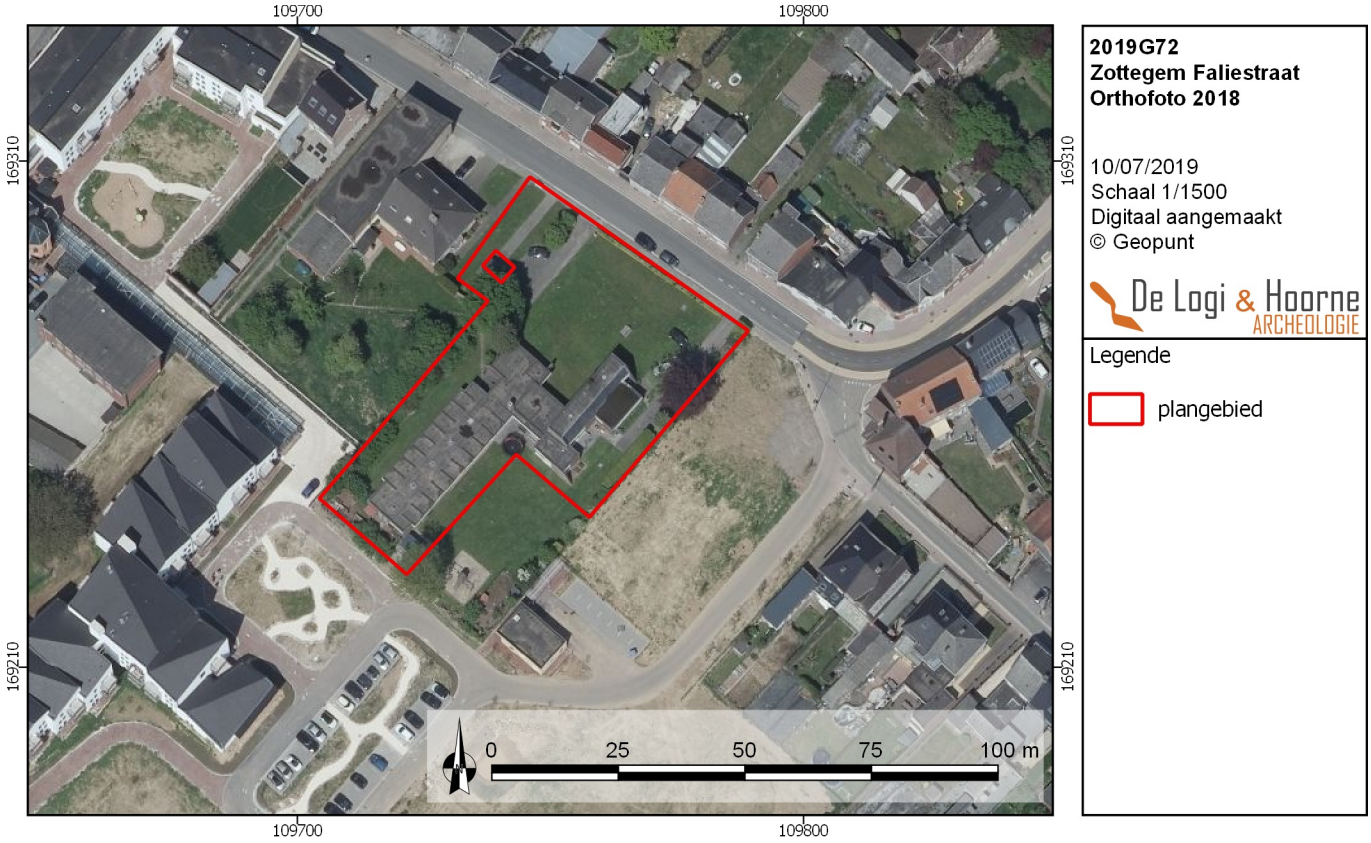

2.2.3. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich ten oosten van een zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei, tussen de rivieren de Schelde en de Dender. De locatie op één van de hoogste punten in het landschap zullen in het verleden een zekere aantrekkingskracht hebben uitgeoefend op de mens. Op basis van de gegevens uit de Centrale Archeologische Inventaris blijkt er weinig geweten is over de omgeving rondom het plangebied. De eerste archeologische indicatie dateert uit de ijzertijd waarvan de site zich net ten zuiden van het plangebied bevindt. Op dezelfde locatie zijn ook sporen uit de Romeinse periode opgegraven. Andere attestaties voor de Romeinse periode zijn schaars, met slechts één positieve veldprospectie op geruime afstand van het terrein. Aanwijzingen voor jongere periodes, zoals de late middeleeuwen en de nieuwe tijd, komen ook sporadisch voor en zijn bovendien door middel van historisch onderzoek tot stand gekomen. Door het gebrek aan vindplaatsen mag geconcludeerd worden dat de omgeving rondom het plangebied archeologisch eerder onbekend is.

2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Aan de hand van historisch onderzoek en beschikbaar kaartmateriaal kan geconcludeerd worden dat het plangebied rond de tweede helft van de 18de eeuw in een landelijke omgeving lag, maar dat tekenen van bewoning op het terrein aanwezig waren. In latere fases verdwijnen deze gebouwen en in de loop van de 20ste eeuw wordt het huidige gebouw opgetrokken terwijl de overige delen als tuin zijn ingericht. Het is op basis van deze bureaustudie niet mogelijk te achterhalen in hoeverre de voorgaande gebouwen de bodem al dan niet hebben verstoord.

Ondanks een beperkte hoeveelheid aan archeologische vindplaatsen kan het archeologisch potentieel van het plangebied als behoorlijk omschreven worden. Met name sporen uit de ijzertijd en de Romeinse periode kunnen binnen het plangebied worden aangetroffen, gezien de resultaten van een opgraving net ten zuiden van het terrein. Andere periodes kunnen evenwel niet worden uitgesloten.

Figuur 29: Aanduiding van de archeologische vindplaatsen rondom het plangebied (© Geopunt)

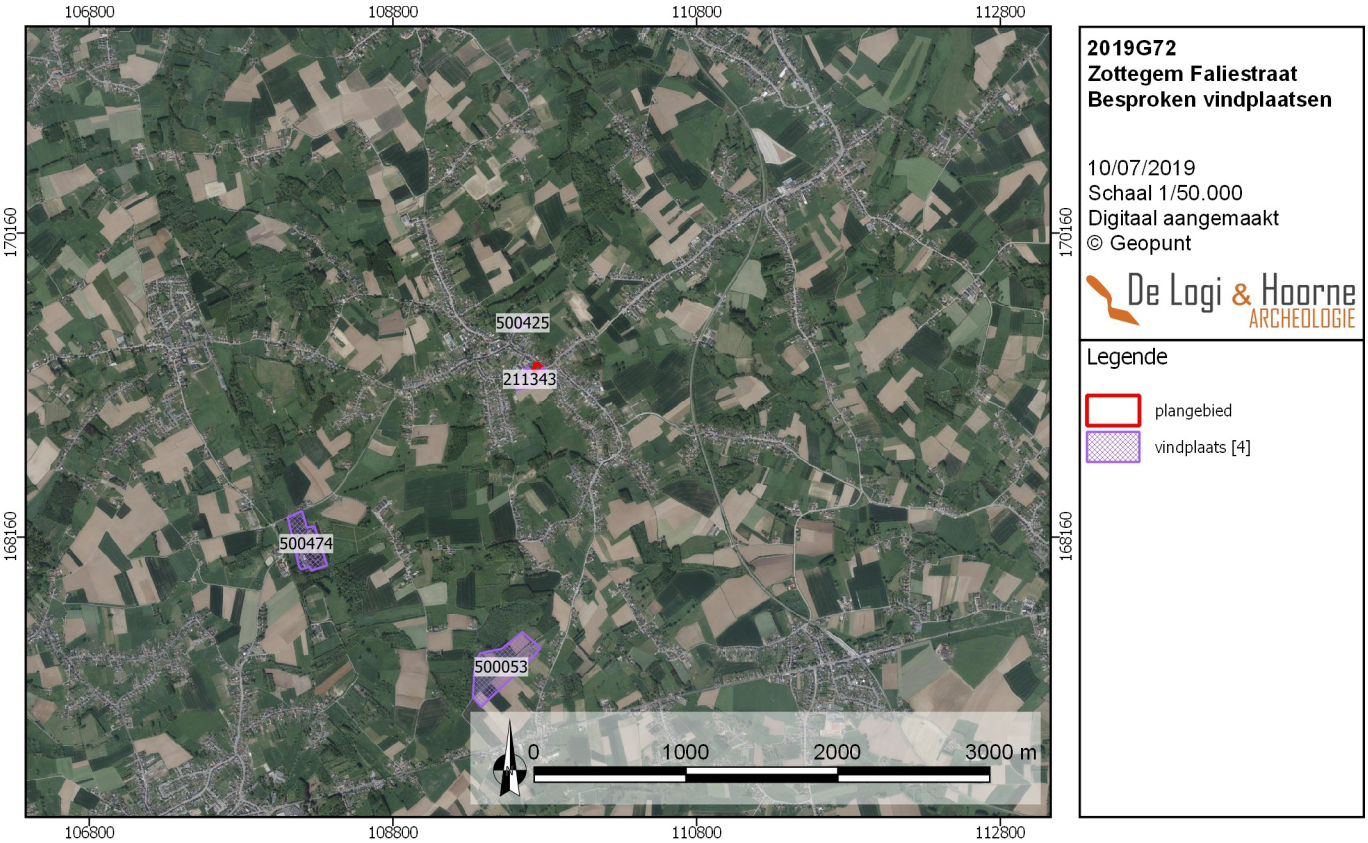

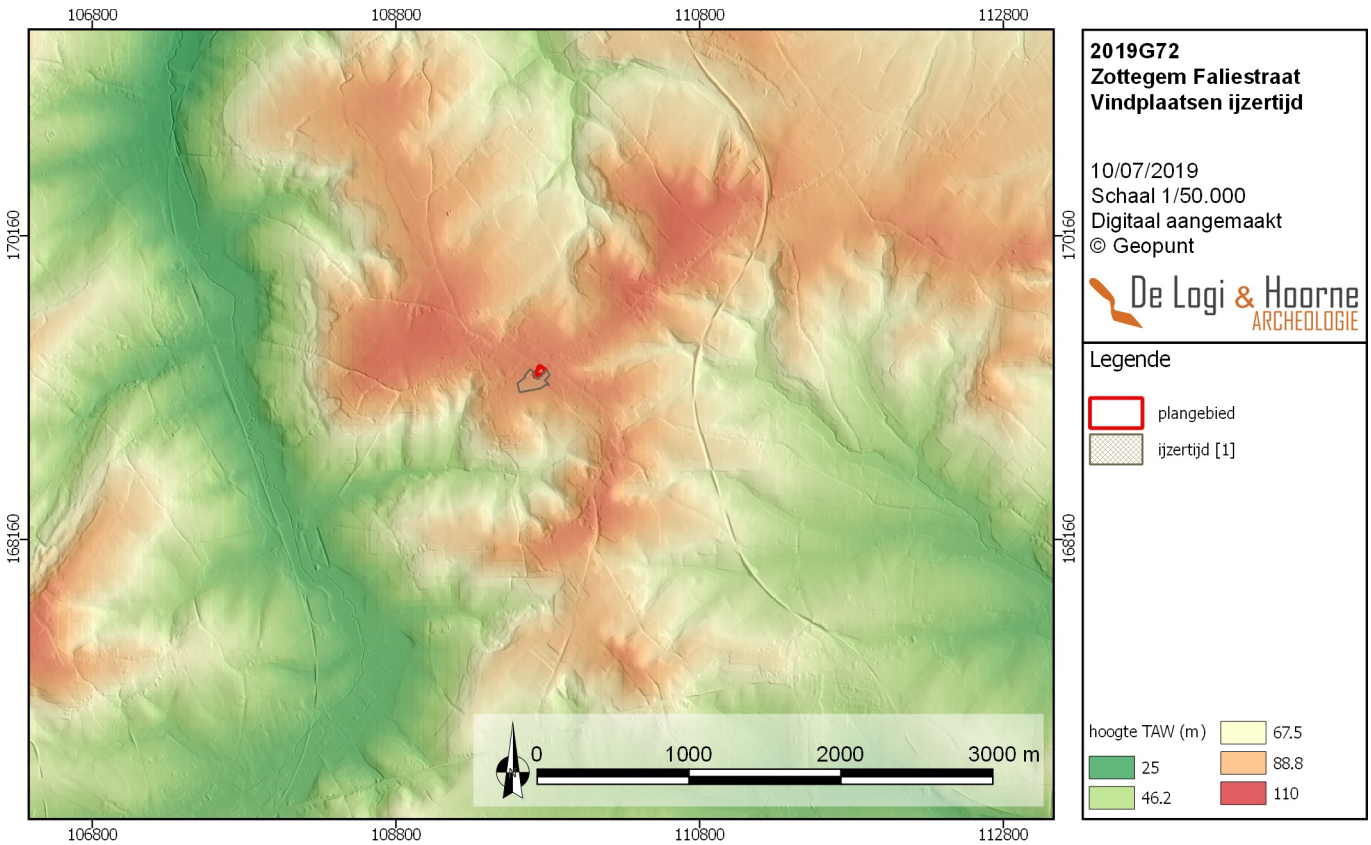

Figuur 30: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de sites uit de ijzertijd rondom het plangebied (© Geopunt)

Figuur 31: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de sites uit de Romeinse periode rondom het plangebied (© Geopunt)

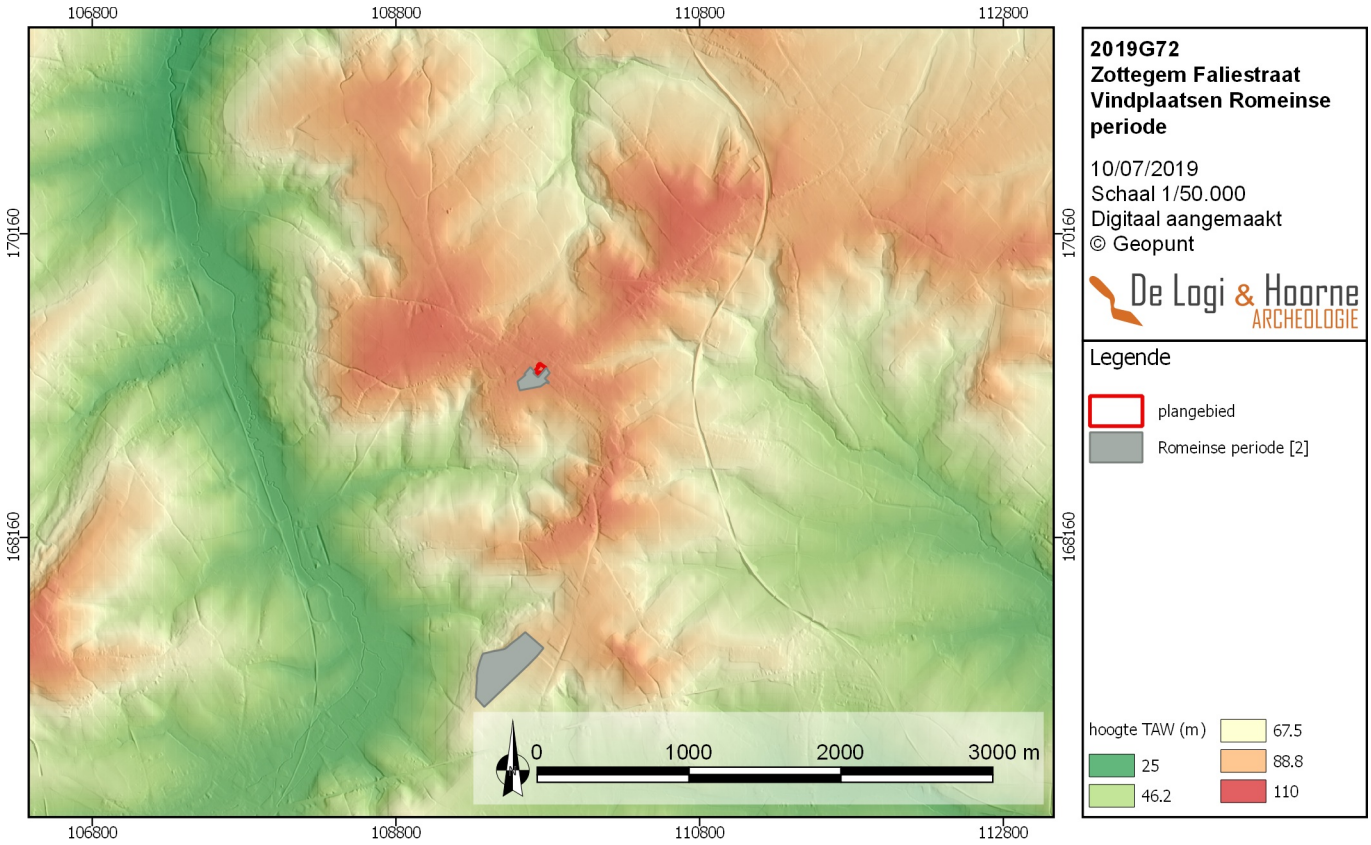

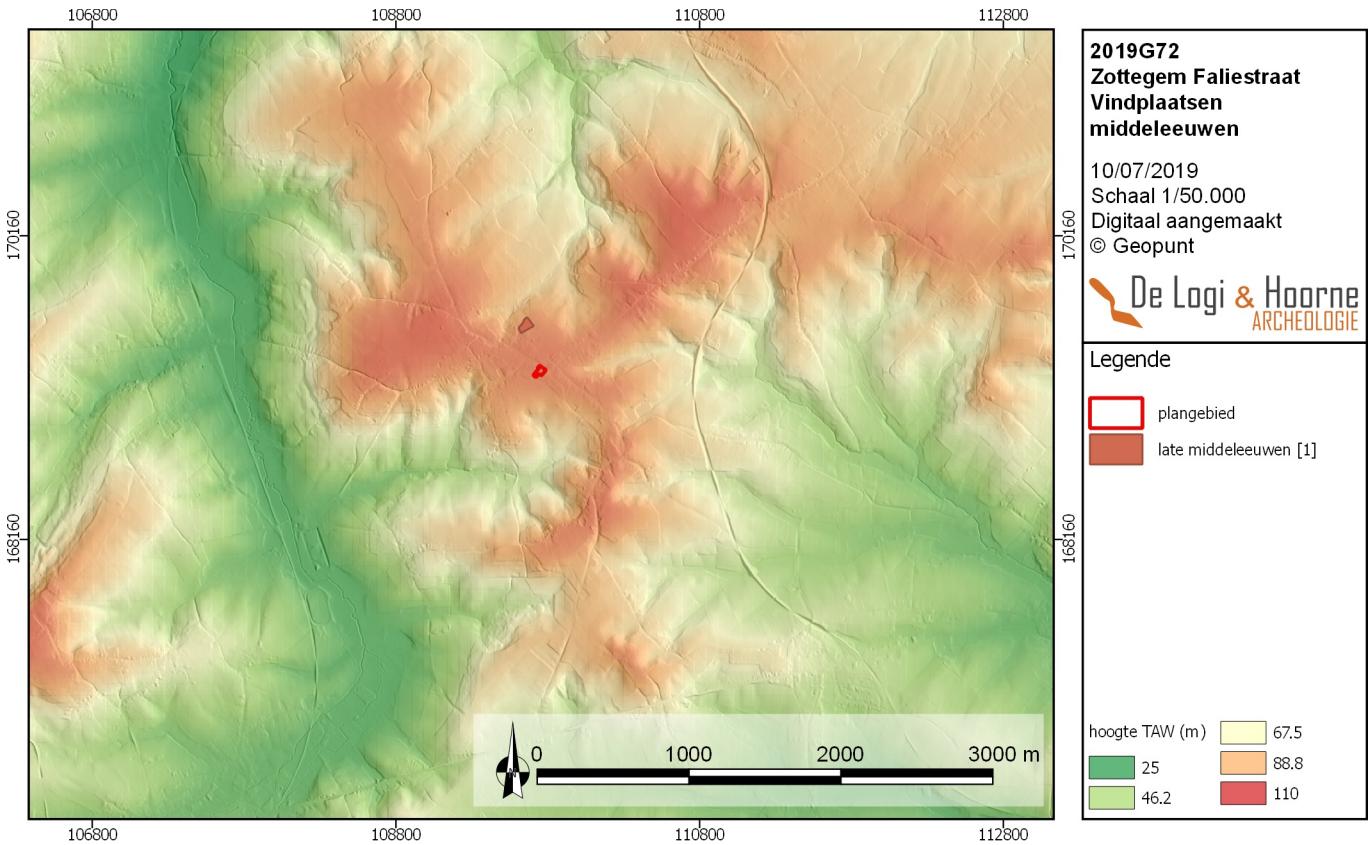

Figuur 32: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de middeleeuwse attestaties rondom het plangebied (© Geopunt)

Figuur 33: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de attestaties uit de nieuwe tijd rondom het plangebied (© Geopunt)

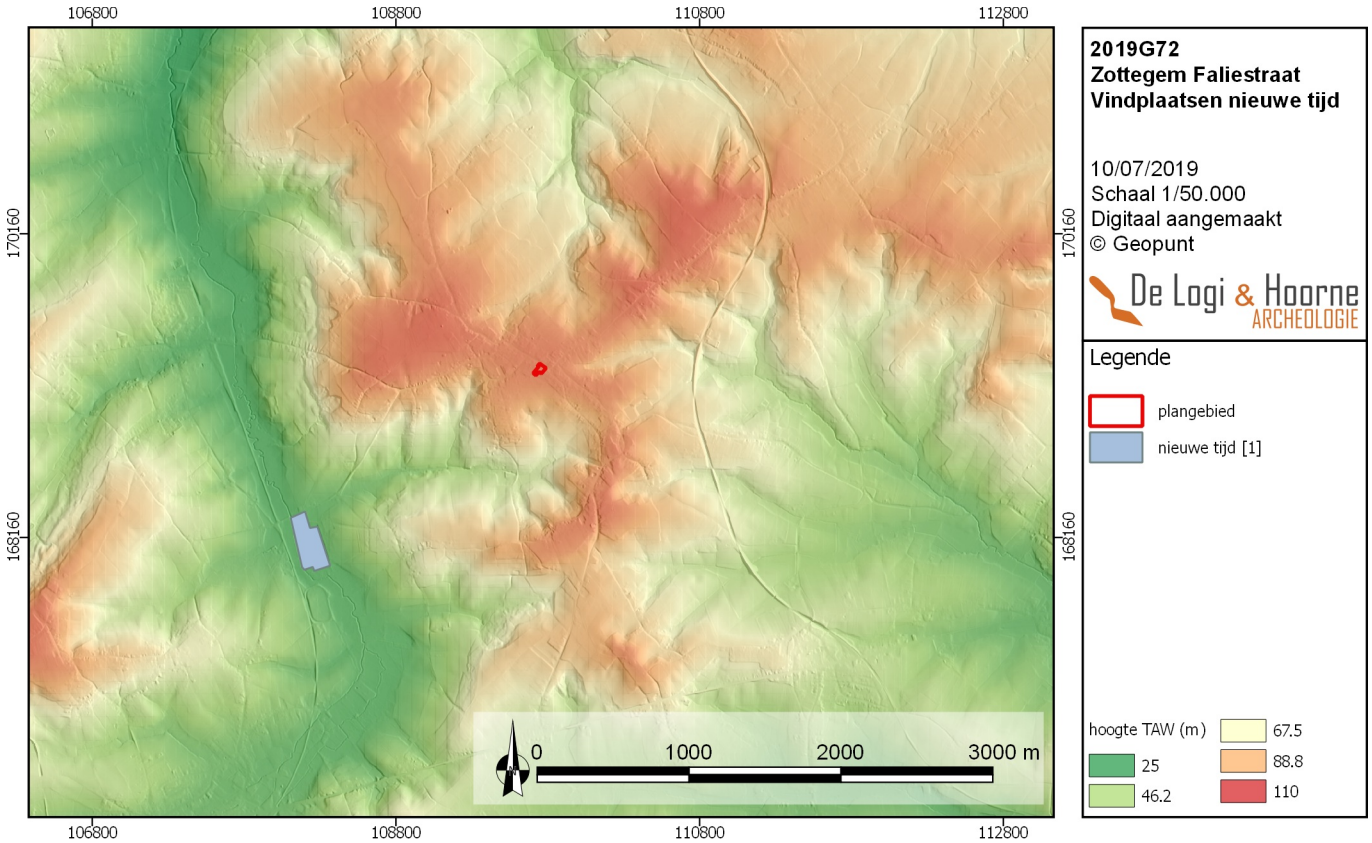

2.2.5. Synthese

Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:
- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?*
Het projectgebied is gelegen op een van de hoogste zones binnen het lokale landschap. Deze uitkijkpositie binnen het landschap kan een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op de mens in het verleden. Hierdoor kan gesproken worden van een vrij hoog archeologisch potentieel.

- *Welke evolutie kende het landgebruik en welke invloed heeft dit gebruik op de bewaring van het potentieel aanwezige archeologisch erfgoed?*
Reeds in de tweede helft van de 18de eeuw was er bebouwing aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied. Doorheen de eeuwen werd quasi het gehele terrein afwisselend ingenomen door bebouwing. Het is echter moeilijk in te schatten wat de eventuele vernietigende impact was op het eventuele archeologische erfgoed in de ondergrond.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites? Wat is de aard, datering en bewaring?*
Op basis van dit bureauonderzoek zijn er geen concrete aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een of meer archeologische sites.

- *Wat is het archeologisch potentieel van het projectgebied?*
Op basis van de archeologische voorkennis, de geologische en bodemkundige gegevens en het gebruik van het projectgebied volgens de historische kaarten en luchtfoto's is er sprake van een behoorlijk archeologisch potentieel van het projectgebied, met name voor de ijzertijd en de Romeinse periode.

- *Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?*
Het projectgebied is 2930m² groot en de geplande werken vormen een reële bedreiging tegenover het potentieel aanwezige bodemarchief over een deel van het projectgebied.

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*
Indien er zich binnen het plangebied een archeologische site zou bevinden, zou dit een wetenschappelijk kennispotentieel in zich dragen.

2.2.6. Afweging noodzaak en motivering verder onderzoek

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied niet worden uitgesloten. Om met zekerheid informatie te verkrijgen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied en een aangepast programma van maatregelen op te stellen, zijn bijkomende fasen van vooronderzoek nodig.

Een veldkartering is voor dit projectgebied niet aangewezen. De oppervlakte is namelijk deels bebouwd en de omliggende gronden zijn in gebruik als tuin. Het terrein is nog niet vrijgemaakt wat de uitvoering van dit onderzoek onmogelijk maakt. Zelfs indien het gebouw verwijderd wordt zal dit teveel ruis opleveren om relevante resultaten met een veldkartering (visueel of metaaldetectie) te bekomen. Het plangebied omvat geen akkerland, waarop veldkartering wel goede resultaten oplevert. Dit type onderzoek is niet aangewezen voor het plangebied en zou geen enkele potentiële kennisvermeerdering met zich mee brengen.

Hetzelfde geldt voor geofysisch onderzoek, dat met name nuttig is om grootschalige en voornamelijk lineaire sporen te herkennen. Methodes zoals veldkartering en geofysische onderzoek laten bovendien niet toe met zekerheid uitspraken te doen over de datering van de mogelijk aanwezige sporen en in te schatten wat de bewaringsgraad van de site is.

Een landschappelijk booronderzoek is aangewezen. Op basis van het bureauonderzoek is het potentieel aan steentijdsites binnen het plangebied onduidelijk maar de geologische en bodemkundige setting sluiten een bewaard loopoppervlak of afgedekte niveaus met een potentieel *in situ* steentijdsite niet uit. Het doel van dit landschappelijke booronderzoek is om te bepalen of er bodems voorkomen waar *in situ* steentijdsites bewaard kunnen zijn en

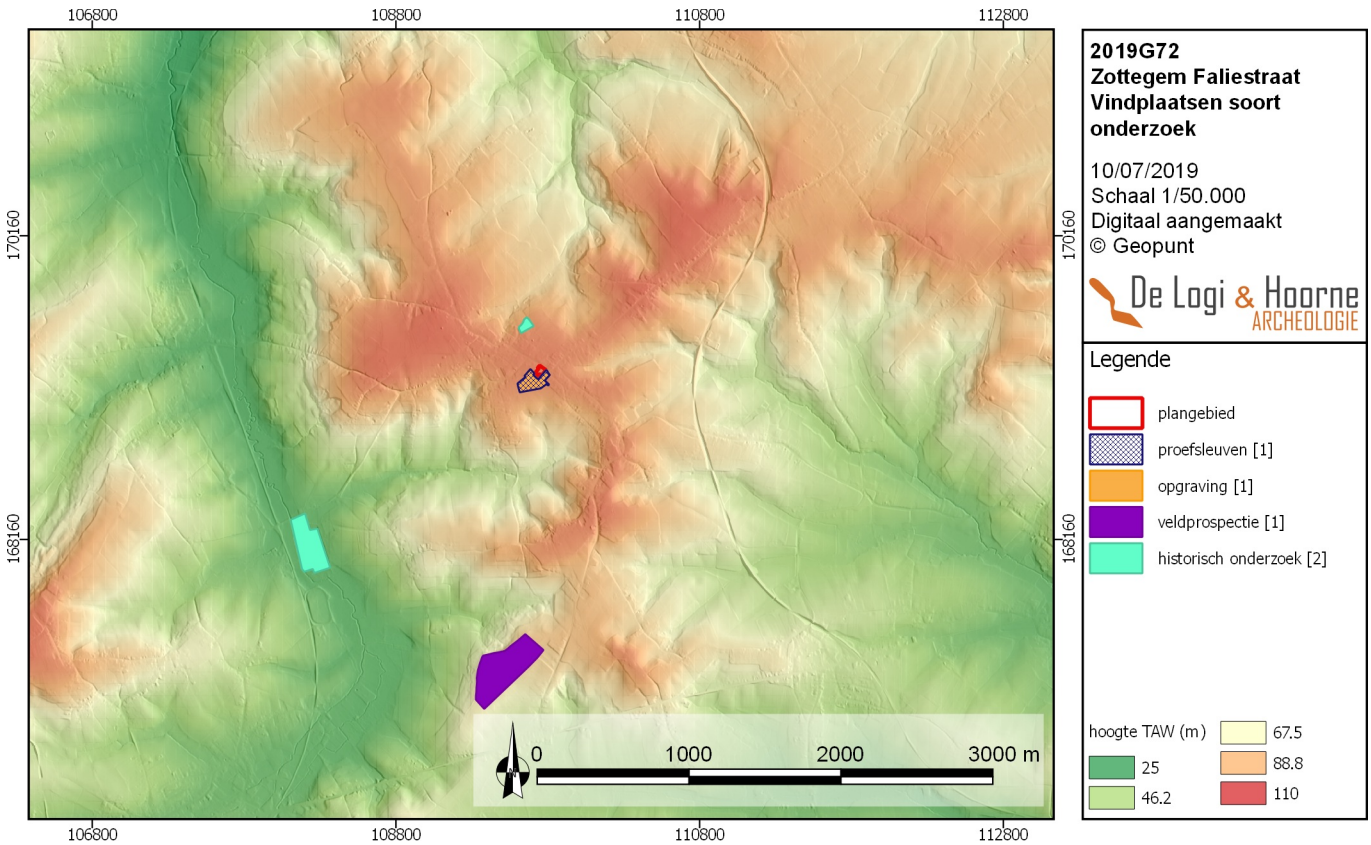

Figuur 34: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de soort onderzoeken rondom het plangebied (© Geopunt)

deze zones af te bakenen. Afhankelijk van de resultaten kan vervolgens een verkennend en eventueel ook een waarderend booronderzoek worden uitgevoerd. Met deze methode kunnen ook verstoorde of opgehoogde zones gedetecteerd worden.

Op de zones waar het booronderzoek een negatief resultaat heeft, wordt een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. Met een proefsleuvenonderzoek wordt een beperkt — maar statistisch representatief — deel van het terrein onderzocht op indicaties voor de aanwezigheid van archeologische sites. Op basis hiervan moet het mogelijk zijn uitspraken te doen over het archeologisch potentieel van het totale terrein. Bovendien wordt bij dergelijk onderzoek ook informatie ingewonnen over de lokale bodemopbouw, eventuele ongekarteerde verstoringen in de bodem, en de spreiding, datering, bewaringsgraad en aard van eventuele archeologische sites op het plangebied. Deze informatie is bovendien nodig om enerzijds te bepalen of een archeologische opgraving van (een deel van) het plangebied noodzakelijk is en om een gepast programma van maatregelen op te stellen voor een eventuele archeologische opgraving. De methode biedt een groot potentieel aan kenniswinst en laat toe om met een klein team te werken. Hierdoor wordt met een draagbare financiële last een maximaal resultaat bekomen. Zowel op financieel als wetenschappelijk vlak is een proefsleuvenonderzoek een logisch onderbouwde keuze. Vooronderzoek door middel van proefsleuven is een efficiënte methode om terreinen te onderzoeken waar geen complexe verticale stratigrafie wordt verwacht, zoals dat hier het geval is.

De voorgestelde fasen van vooronderzoek worden niet over het volledige terrein voorgesteld. Het landschappelijk booronderzoek en de proefsleuven worden voorzien in het nieuw te ontwikkelen, noordoostelijke deel van het plangebied en niet op de zone waar het bestaande gebouw wordt afgebroken (zuidwestelijke deel), aangezien hier, met uitzondering van de sloop, geen verdere ingrepen op het bodemarchief zullen gebeuren. In totaal wordt een zone van 2116m² voor verder onderzoek geadviseerd.

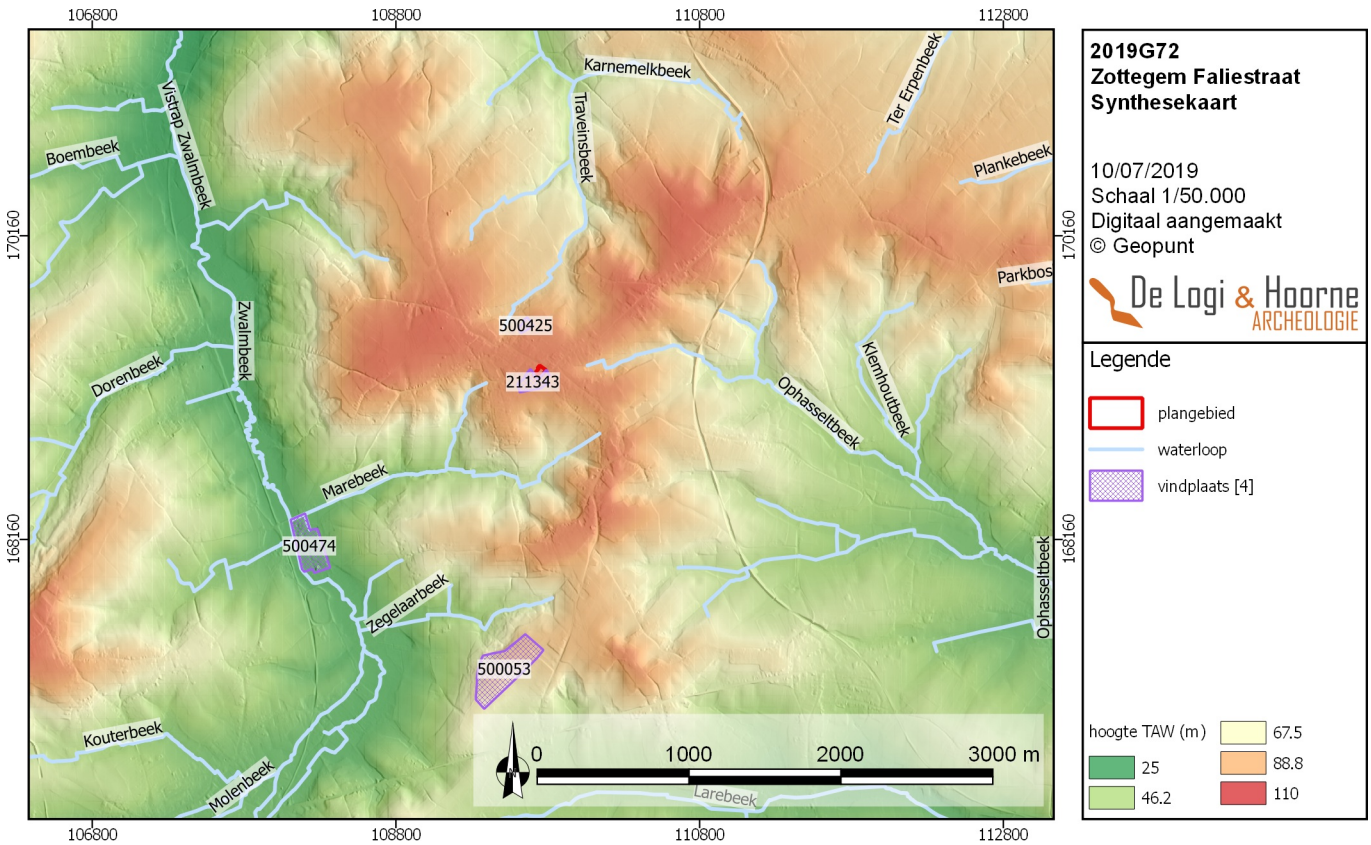

Figuur 35: Synthesekaart (© Geopunt)

Figuur 36: Kadasterplan met aanduiding van de voorgestelde adviezone voor verder onderzoek (© Geopunt)

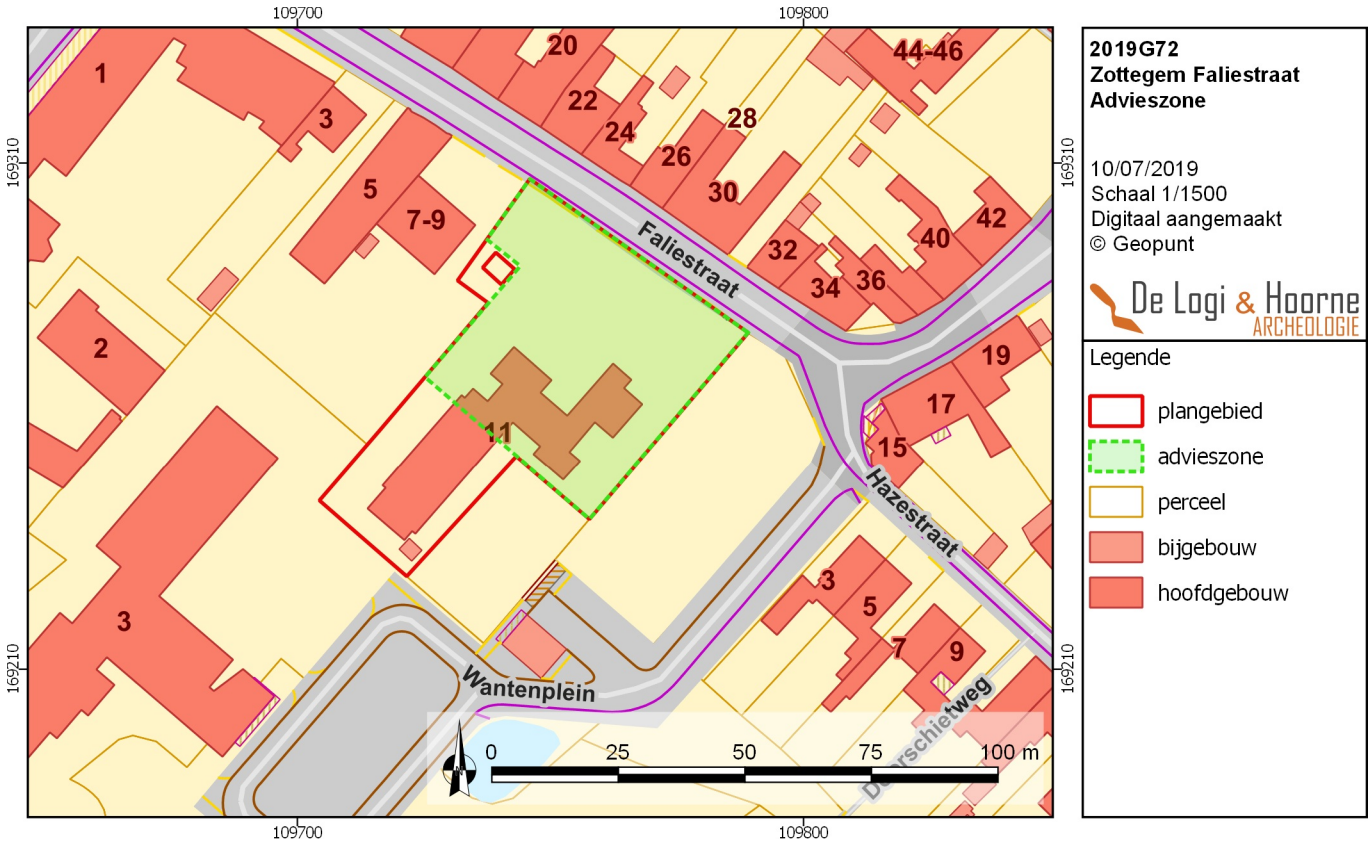

De verdere fasen van geadviseerd onderzoek, zonder en met ingreep in de bodem, zullen worden uitgevoerd in uitgesteld traject. Op het terrein is nog een gebouw aanwezig dat gesloopt moeten worden en het terrein dient vrij te zijn van de niet te behouden begroeiing voor verder onderzoek mogelijk is, wat verder onderzoek in deze fase onmogelijk maakt. Het is bovendien onwenselijk de kosten van terreinwerk te dragen in het kader van een ontwikkeling waarvan men niet zeker is dat die zal vergund — en daadwerkelijk zal gerealiseerd — worden. Indien de ontwikkeling uiteindelijk niet zou vergund en uitgevoerd worden, is er geen sprake meer van een bedreiging van het eventueel archeologisch erfgoed in de bodem. Het is voor het bodemarchief daarenboven beter zo lang mogelijk ongestoord te blijven. Terreinwerk met ingreep in de bodem heeft immers ook een verstorende impact op het bodemarchief.

2.2.7. Samenvatting onderzoek

De initiatiefnemer wenst op een perceeloppervlakte van 2930m² een bestaand gebouw af te breken en een nieuw leefgroepsgebouw te bouwen. Hiervoor vraagt hij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen aan waarvoor een archeologienota nodig is.

Voor het opstellen van het bureauonderzoek zijn verschillende gegevens geraadpleegd. Het projectgebied is gelegen op een van de hoogste zones binnen het lokale landschap. Deze positie kan een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op de mens in het verleden. Desondanks zijn het aantal archeologische vindplaatsen in de omgeving bijzonder schaars, met uitzondering van één archeologische opgraving net ten zuiden van het terrein. Op basis van de historische kaarten en luchtfoto's blijkt er reeds vanaf de tweede helft van de 18de eeuw tot op heden bewoning binnen het plangebied aanwezig.

Het archeologisch potentieel lijkt op basis van dit bureauonderzoek behoorlijk. Toch is het niet duidelijk of er binnen het plangebied nog kennispotentieel aanwezig is. Er wordt bijgevolg verder onderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van een landschappelijk booronderzoek en een onderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek aanbevolen binnen het plangebied.

Hoofdstuk 2: Bibliografie en bijlagen

1. Bibliografie

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Gent.

De Moor G., 1978. Structures Périglaciaires Syngénétiques dans quelques Terrasses Fluviatiles du Nord de la France et en Belgique. *Bulletin de la Société Belge de Géologie* volume 87.

Dondeyne S., Vanierschot L., Langohr R., Van Ranst E & Deckers J., 2015. *De grote bodemgroepen van Vlaanderen. Kenmerken van de Reference Soil Groups volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base. KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.*

De Wolf K., 1980. De kerk te Sint-Maria-Oudenhove. *Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring*.

De Pessemier J., 1990. Het einde van de baronie van Sint-Maria-Oudenhove. *Triverius* jaargang 20 nummer 4.

Jacobs P., 2015. Het midden-Eoceen en laat-Eoceen. In: Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Gent.

Vanholme N. & Vanhoutte C., 2015. *Archeologische prospectie Sint-Maria-Oudenhove Faliestraat*. Basisrapport Monument Vandekerckhove Afdeling Archeologie rapport 2015/08, Ingelmunster.

Vanholme N. & Bruyninckx T., 2016. *Archeologische opgraving Sint-Maria-Oudenhove Faliestraat*. Basisrapport Monument Vandekerckhove Afdeling Archeologie rapport 2016/20, Ingelmunster.

Vermeire S., De Moor G. & Adams R., 2000. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 22 - Gent*, Brussel.

Geraadpleegde websites:
https://cai.onroerenderfgoed.be/ (geraadpleegd op 10/07/2019)
(De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.)

https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html (geraadpleegd op 10/07/2019)
https://geo.onroerenderfgoed.be (geraadpleegd op 10/07/2019)
http://www.geopunt.be (geraadpleegd op 10/07/2019)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be/ (geraadpleegd op 10/07/2019)